

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Monikos Abramavičiūtės,
V kurso, baudžiamosios teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Prisidėjimas prie nusikalstamos veikos
Contributing to a Criminal Act**

Vadovas: prof. dr. Jonas Prapiestis

Recenzentas: asist. dr. Paulius Veršekys

Vilnius

2023

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Darbe analizuojamas prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutas, kuris yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies 237 ir 238 straipsniuose, analizuojama prisidėjimo prie nusikalstamos veikos instituto samprata doktrinoje bei įstatyme, analizuojamos šio instituto formos. Prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutas yra lyginamas su užsienio šalių baudžiamosiomis normomis, kurios įtvirtina tą pačią nusikalstamą veiką, taip stengiantis palyginti bei įvertinti, kaip šis institutas yra reguliuojamas Lietuvoje.

Pagrindiniai žodžiai: prisidėjimas prie nusikalstamos veikos, kvalifikavimas, nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimas, nepranešimas apie nusikaltimą, nesutrukdymas daryti nusikaltimą.

This work analyzes the institution of contributing to a criminal act, which is enshrined in articles 237 and 238 of the special part of the Criminal Code of the Republic of Lithuania, analyzes the concept of the institution of contributing to a criminal act in doctrine and law, and analyzes the forms of this institute. The institution of contributing to a criminal act is compared with the criminal norms of foreign countries, which establish the same criminal act, thus trying to compare and evaluate how this institution is regulated in Lithuania.

Keywords: participation in a criminal act, qualification, concealment of a crime or a person who committed a crime, failure to report a crime, failure to prevent a crime.

TURINYS

IŽANGA.....	2
1. Prisdėjimo prie nusikalstamos veikos samprata.....	4
1.1. Prisdėjimo prie nusikalstamos veikos samprata doktrinoje.....	4
1.2. Prisdėjimo prie nusikalstamos veikos samprata įstatyme	7
1.3. Prisdėjimo prie nusikalstamos veikos formos	8
1.3.1. Nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimas (BK 237 straipsnis) ..	8
1.3.2. Nepranešimas apie nusikaltimą (BK 238 straipsnis)	11
1.3.3. Nesutrukdytas daryti nusikaltimą (nesudraudimas).....	14
1.4. Prisdėjimo prie nusikalstamos veikos atribojimas nuo bendrininkavimo	15
1.5. Prisdėjimo prie nusikalstamos veikos teisinis reguliavimas užsienio šalių baudžiamojoje teisėje	22
2. Prisdėjimo prie nusikalstamos veikos instituto taikymas teismų praktikoje	26
2.1. BK 237 straipsnio taikymas teismų praktikoje	26
2.2. BK 238 straipsnio taikymas teismų praktikoje	36
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	44
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	46
SANTRAUKA	50
SUMMARY	51

IŽANGA

Temos aktualumas. Atsižvelgiant į tai, jog prisidėjimo prie nusikalstamos veikos sąvoka nėra įtvirtinta baudžiamajame įstatyme, todėl yra ypatingai svarbu kuo tiksliau ir aiškiau, remiantis kitais teisės mokslo šaltiniais, apibrėžti bei apibūdinti prisidėjimo institutą. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas prisidėjimo prie nusikalstamos veikos atirbojimui nuo bendrininkavimo, akcentuojant tai, jog prisidėjimas yra mažiau pavojingas ir baudžiamoji atsakomybė kyla išimtiniais atvejais, todėl yra labai aktualu nustatyti šio instituto santykį su baudžiamąjo kodekso specialiosios dalies straipsniais, kuriuose yra įtvirtintos kelios prisidėjimo prie nusikalstamos veikos formos, tokios kaip iš anksto nepažadėto nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimas bei nepranešimas apie nusikaltimą. Prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutas sukonkretina bendrininkavimo ribas, taip neleidžia išplėsti bendrininkavimo sampratos ir taip pat teikia teisėtumo, asmens neliečiamumo baudžiamajame procese garantijas. Labai svarbu yra sugebėti atskirti prisidėjimo prie nusikalstamos veikos formas. Teisingas prisidėjimą reglamentuojančių teisės normų taikymas padeda užtikrinti žmogaus teisių apsaugą, taip pat ir visuomenės bei valstybės interesus.

Darbo tikslas. Išanalizuoti prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutą bei nustatyti jo reikšmę baudžiamajai atsakomybei.

Darbo uždaviniai. Atskleisti prisidėjimo prie nusikalstamos veikos sampratą; pateikti įžvalgas apie prisidėjimo prie nusikalstamos veikos atirbojimą nuo bendrininkavimo; apžvelgti prisidėjimo institutą teismų praktikoje.

Objektas. Tyrimo objektas - prisidėjimas prie nusikalstamos veikos, jo formos.

Tyrimo metodai. Loginės analizės metodas - kuriuo naudojamosi apžvelgiant norminę ir specialiąją literatūrą, susijusią su prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutu. Taip pat darbe naudojamas sisteminis analizės metodas, loginis ir teisės aiškinimo metodas, bei lyginamasis metodas, vertinant, kaip prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutas yra taikomas užsienio šalių valstybėse.

Darbo originalumas. Teisės teorijoje aprašyto prisidėjimo prie nusikalstamos veikos instituto atskleidimas analizuojant bei pateikiant Lietuvos Respublikos teismų praktiką. Taip pat darbe yra pateikiami pavyzdžiai, kaip prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutas yra formuojamas užsienio šalių baudžiamąjoje teisėje, kurie, autorės nuomone, galėtų papildyti ir Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą (toliau – BK).

Svarbiausi šaltiniai. Šiame magistro darbe yra analizuojamos Lietuvos Respublikos ir kitų valstybių (Lenkijos, Latvijos, Tadžikistano, Armėnijos, Austrijos) baudžiamųjų

kodeksų normos. Analizuojant prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutui reikšmingas baudžiamųjų kodeksų normas, yra naudojama specialioji literatūra, pateikiama bei vertinama teismų praktika, taip pat remiamasi baudžiamosios teisės vadovėliais.

1. Prisdėjimo prie nusikalstamos veikos samprata

1.1. Prisdėjimo prie nusikalstamos veikos samprata doktrinoje

Nusikalstamą veiką dažnai padaro ne vienas, o keli asmenys. Praktikoje pasitaiko atveju, kai asmuo tiesiogiai nusikalstamos veikos pats nedaro, bet savo tyčine veika priartėja prie kitų asmenų rengiamos ar jau daromos nusikalstamos veikos, net joje nedalyvaudamas, jai nepadėdamas. Tokia situacija susiformuoja tuomet, kai asmuo slepia daromą ar jau padarytą nusikalstamą veiką, nepraneša apie tikrai žinomą nusikalstamą veiką arba netrukdo jai, nors turi teisinę pareigą elgtis visiškai priešingai (Švedas *et al.*, 2019, p. 381). Baudžiamosios teisės teorijoje toks reiškiny vadinamas prisdėjimu prie nusikalstamos veikos (Abramavičius *et al.*, 1996, p. 271).

Baudžiamosios teisės vadovėliuose nepateikiamas prisdėjimo prie nusikalstamos veikos apibrėžimas. Prisdėjimu prie nusikalstamos veikos yra tam tikri asmens tyčiniai veiksmai arba susilaikymas nuo jų. Tokie asmens veiksmai ar neveikimas pasireiškia daromos ar jau padarytos nusikalstamos veikos slėpimu, nepranešimu apie žinomą nusikalstamą veiką arba nesutrukdytu daryti nusikalstamą veiką, tuo atveju, kai asmuo turi teisinę pareigą elgtis tam tikru būdu, tačiau šios pareigos nevykdo.

Pažymėtina, jog esminis prisdėjimo prie nusikalstamos veikos požymis yra tai, kad asmens, prisdėjusio prie nusikalstamos veikos, veiksmai ar neveikimas nėra priežastiniu ryšiu susiję su kitų asmenų daroma ar padaryta nusikalstama veika ir jos padariniais (Švedas *et al.*, 2019, p. 381-382). Kadangi toks asmuo su atitinkamos veikos subjektu nėra susijęs nei bendrais tikslais nei susitarimu dėl bendros veikos, todėl atitinkamai jis negali būti kaltas ir už kilusius padarinius, kurie atsirado dėl kitų asmenų padarytos nusikalstamos veikos.

Prof. V. Piesliakas nurodo, kad prisdėjimas prie nusikaltimo gali būti suvoktas ir sąmoningas, nesąmoningas ar be kaltės. Be to, prof. V. Piesliakas nurodo, kad kaip prisdėjimas gali būti vertinami neveikimas ir veiksmai, kuriais asmuo visai nenutuokdamas apie rengiamą nusikaltimą iš esmės palengvina bendrininkams, pirmiausia vykdytojui, daryti nusikalstamą veiką (Piesliakas, 2008, p. 119).

Tačiau tokia mokslininko pozicija yra prieštaringa. Yra nuomonė, kad veiksmai, kuriais asmuo palengvina vykdytojui realizuoti nusikalstamos veikos sudėties požymius, atitinka Baudžiamojo kodekso 24 straipsnio 6 dalyje įtvirtintą padėjėjo apibrėžimą, todėl, nustačius visus kitus privalomus bendrininkavimo požymius, tokie veiksmai negali būti vertinami kaip prisdėjimas prie nusikaltimo, o turi būti kvalifikuojami pagal BK 24

straipsnį ir atitinkamą Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnį. Todėl reikia sutikti su išsakyta nuomone, kad kalbant apie prisidėjimo prie nusikalstamos veikos yra netikslinga vartoti tokius terminus, kaip „padėjimas“, „palengvinimas“, kuriais yra apibūdinami ne asmens, kuris prisideda prie nusikalstamos veikos, o būtent padėjęo veiksmai (Jenarovič, 2012, p. 37).

Taip pat labai svarbu pabrėžti, jog baudžiamoji atsakomybė už prisidėjimą prie nusikalstamos veikos esant nusikaltimą padariusio asmens slėpimui ar nepranešimo apie nusikaltimą yra ribota (Švedas *et al.*, 2019, p. 382), nes remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsniu, kuriame yra nustatyta, kad draudžiama versti duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ar artimus giminaičius (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992), už šias nusikalstamas veikas neatsako nusikaltimus padariusių asmenų artimieji giminaičiai ir šeimos nariai.

Pažymėtina, kad ši sąlyga buvo numatyta ne visuomet. Lietuvos Respublikos Konstitucija padarė tiesioginį poveikį baudžiamajai teisėkūrai. Antai po Lietuvos Respublikos Konstitucijos priėmimo 1992 m. spalio 25 d. referendumu įstatymų leidėjas priėmė nemažai baudžiamųjų įstatymų, tiesiogiai skirtų konstitucinių nuostatų įgyvendinimui, pavyzdžiui, įstatymų leidėjas pakeitė, papildė arba panaikino tas baudžiamųjų įstatymų nuostatas, kurių atitiktis Lietuvos Respublikos Konstitucijai kėlė rimtų abejonių, pavyzdžiui, atsižvelgiant į konstitucinį draudimo versti duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ar artimus giminaičius principą buvo pakeistos senojo BK normos, reglamentavusios baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimą, nepranešimą apie nusikaltimą (Švedas *et al.*, 2017, p. 52).

Galima paminėti teismų praktikoje buvusių atvejus, kada vienu atveju buvo pripažintas prisidėjimas prie nusikalstamos veikos, o kitu atveju – nebuvo.

Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija išnagrinėjusi apeliacinį skundą nutarė, jog „V. P., suprasdamas, kad L. K. padangas pagrobė, padėti sutiko, parneštas padangas padėjo paslėpti. V. P. prie nusikaltimo prisidėjo tada, kai L. K. padangas jau buvo pagrobęs ir jomis galėjo disponuoti ir be V. P. pagalbos. Iš nustatytų bylos aplinkybių matyti, kad V. P. prie L. K. daromo nusikaltimo tik prisidėjo, iš anksto nepažadėjęs paslėpti nusikalstamu būdu įgytus daiktus, juos (padangas) paslėpė, o vėliau tuos daiktus, iš anksto nepažadėjęs realizuoti, L. K. paprašius, kėsinosi parduoti.

Už iš anksto nepažadėtą nusikalstamu būdu įgytų daiktų slėpimą atsakomybės klausimas sprendžiamas pagal BK 237 straipsnio 1 dalį, tačiau baudžiamajai atsakomybei atsirasti būtina, kad iš anksto nepažadėjęs būtų slepiami kito asmens padaryto sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo pėdsakai, nusikalstamu būdu įgyti daiktai. L. K. padaryta P. I.

turto vagystė (BK 178 straipsnio 2 dalis) laikoma apysunkiu nusikaltimu (BK 11 straipsnio 4 dalis), todėl už pagrobtų padangų iš anksto nepažadėtą slėpimą V. P. baudžiamojon atsakomybėn netrauktinas“ (Klaipėdos apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-148-107-2010).

Šiuo atveju asmuo nepatrauktas baudžiamojon atsakomybėn dėl prisidėjimo prie nusikalstamos veikos, nes tam, kad ši veika būtų laikoma nusikalstama, nusikaltimas turi būti laikomas sunkiu arba labai sunkiu nusikaltimu, o atsižvelgiant į BK 178 straipsnio 2 dalį vagystė yra laikoma apysunkiu nusikaltimu, todėl nesant nusikaltimo požymių asmeniui baudžiamoji atsakomybė negali būti taikoma.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija nusprendė, jog „kolegijos manymu iš bylos medžiagos matyti, kad apie tai, koks sunkus nusikaltimas buvo padarytas ir ką krepšyje sudėjęs vežė, nuteistasis D. J. sužinojo po poros savaitių iš žiniasklaidos. Tiek iš jo parodymų, tiek iš kitų byloje surinktų ir apygardos teismo išsamiai bei visapusiškai ištirtų įrodymų matyti, jog D. J. žinojo, kas yra šio, labai sunkaus nusikaltimo vykdytojai, tačiau nei į policiją, nei į prokuratūrą nesikreipė, teigdamas bijojęs D. A. Iš byloje nustatytų bei teismo posėdyje patvirtintų aplinkybių apygardos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad nuteistasis D. J., žinodamas apie padarytą labai sunkų nusikaltimą, be svarbios priežasties apie jį nepranešė teisėsaugai. Todėl kolegija konstatuoja, kad apygardos teismas pagrįstai nuteistojo D. J. padarytą nusikalstamą veiką iš BK 260 straipsnio 3 dalies perkvalifikavo į BK 238 straipsnio 1 dalį, kaip nepranešimą apie nusikaltimą. <...> Be to, bylos medžiaga patvirtina, kad D. J. sužinojęs, kokį nusikaltimą padarė D. A. ir E. D., išsigandęs dėl tolimesnio savo likimo, vedamas baimės būti patrauktam baudžiamojon atsakomybėn, nuėjo ir sutvarkė rūsyje esantį sandėliuką, kuriuo buvo leidęs minėtiems asmenims naudotis. Dalį ten rastų daiktų ir raktus jis išmetė, dalį – sumetė į apleistą, niekieno nenaudojamą sandėliuką. Tai jis darė norėdamas užmaskuoti E. D. ir D. A. veiklos pėdsakus, nors taip elgtis jo niekas neprašė ir nevertė. Kolegijos manymu, apygardos teismas pagrįstai konstatavo, kad objektyvių ir įtikinamų įrodymų, kurie visiškai paneigtu šią D. J. versiją, byloje nėra. Akivaizdu, kad D. J. iš anksto nepažadėjęs paslėpė, sunaikino ir sugadino kitų asmenų, tai yra D. A. ir E. D., padaryto labai sunkaus nusikaltimo pėdsakus bei kitus objektus turinčius įrodomosios reikšmės, todėl apygardos teismas, įvertinęs visas aukščiau aptartas aplinkybes, pagrįstai D. J. padarytą nusikalstamą veiką perkvalifikavo iš kodekso 266 straipsnio 1 dalies į BK 237 straipsnio 1 dalį, kaip nusikaltimo slėpimą.“ (Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-38/2011).

Šioje byloje asmuo buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybèn dėl prisidėjimo prie nusikalstamos veikos tiek pagal BK 237 straipsnį, tiek ir pagal BK 238 straipsnį. Šiuo atveju buvo aiškių nusikaltimo požymių, tokių kaip asmens žinojimo apie padarytą labai sunkų nusikaltimą ir nepranešimas apie jį ir taip pat tyčinės veikos elementų, tokių kaip sąmoningas sunaikinimas ir sugadinimas kitų asmenų padaryto labai sunkaus nusikaltimo pėdsakų, taip slepiant nusikaltimą.

Taigi baudžiamosios teisės doktrinoje prisidėjimu prie nusikalstamos veikos yra laikomi asmens tyčiniai veiksmai arba neveikimas pasireiškiantys daromos ar jau padarytos nusikalstamos veikos slėpimu, nepranešimu apie žinomą nusikalstamą veiką arba nesutrukdytu daryti nusikalstamą veiką, tuo atveju, kai asmuo turi teisinę pareigą elgtis tam tikru būdu, tačiau šios pareigos nevykdo.

1.2. Prisidėjimo prie nusikalstamos veikos samprata įstatyme

Pirmiausia reikia paminėti, kad senajame, t. y. 1961 m. Baudžiamajame kodekse (toliau – 1961 m. BK) prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutas buvo įtvirtintas ir bendrojoje, ir specialiojoje Baudžiamojo kodekso dalyse. 1961 m. BK bendrosios ir specialiosios dalių normos, nustatančios atsakomybę už slėpimą buvo apibrėžtos 19, 295, 296 straipsniuose, o už nepranešimą apie nusikaltimą buvo apibrėžtos 1961 m. BK 20, 294 straipsniuose (Prapiestis *et al.* 2003, p. 285).

Taip pat reikėtų paminėti įdomų istorinį faktą, jog dar XIV a. Lietuvoje miestams vienam po kito išsikovoiant savivaldos teises miestų gyventojai tapo Magdeburgo teisės subjektais. Šioje teisės sistemoje buvo išskiriamas prisidėjimas prie nusikaltimo jau įvykdžius nusikaltimą ir nepranešimas apie padarytą ar rengiamą nusikaltimą. Už abi šias veikas bausta kaip už nusikaltimo įvykdymą (Jakučionytė, 2008, p. 6).

Nors tam, kad būtų lengviau atskirti bendrininkavimą nuo prisidėjimo prie nusikalstamos veikos, tikslingiau numatyti bendrininkavimo ribas, yra svarbu įstatyme suformuluoti aiškią prisidėjimo prie nusikalstamos veikos sampratą, tačiau šiuo metu galiojančio BK bendrojoje dalyje prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutas nėra numatytas. Prisidėjimo prie nusikalstamos veikos formos yra numatytos BK specialiojoje dalyje, t. y. iš anksto nepadaryto nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimas (BK 237 straipsnis) ir nepranešimas apie nusikaltimą (BK 238 straipsnis). Be šių dviejų prisidėjimo prie nusikalstamos veikos formų, kurios yra tiesiogiai įtvirtintos BK specialiojoje dalyje, yra ir trečia šio instituto forma, t. y. nesutrukdytas daryti nusikaltimą

arba kitaip – nesudraudimas. BK nesudraudimas nėra apibūdinamas kaip atskira rūšinė nusikalstamos veikos sudėtis, bet ši forma yra apibrėžiama remiantis kitu BK specialiojoje dalyje numatytu straipsniu, tokiu kaip piktnaudžiavimas tarnyba (Švedas *et al.*, 2019, p. 382). Trukdymas rengiamam ar jau daromam nusikaltimui yra teisinė pareiga tik tam tikriems valstybės pareigūnams, taigi jei nusikalstamai veikai neužkerta kelio pareigūnas, tai jis turi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už piktnaudžiavimą tarnyba (BK 228 straipsnis).

1.3. Prisdėjimo prie nusikalstamos veikos formos

1.3.1. Nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimas (BK 237 straipsnis)

Viena iš prisdėjimo prie nusikalstamos veikos formų yra nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimas.

BK 237 straipsnio 1 dalyje numatyta atsakomybė tam, kas iš anksto nepažadėjęs paslėpė, sunaikino ar sugadino kito asmens padaryto sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo pėdsakus, įrankius ar priemones, nusikalstamu būdu įgytus daiktus, kitus su slepiamu nusikaltimu susijusius dalykus, turinčius įrodomosios reikšmės, arba slėpė nusikaltimą padariusį asmenį.

Visuomenei yra labai svarbu, kad būtų laiku užkardytos nusikalstamos veikos ir atskleistos jau padarytos. o asmens veika, kai yra prisidedama prie nusikalstamos veikos slepiant nusikaltimą padariusį asmenį ar patį nusikaltimą, trukdo įgyvendinti šiuos tikslus. Baudžiamoji atsakomybė už BK 237 straipsnyje įtvirtintą nusikaltimą apsaugo teisingumo interesus, taigi galima teigti, jog šio nusikaltimo objektu yra būtent teisingumo interesų apsaugojimas, o taip pat ir ikiteisiminio tyrimo įstaigų, prokuratūros bei teismo normalios veiklos apsaugojimas. Be visa to, kaip papildomas šios nusikalstamos veikos objektas taip pat gali būti žmonių ir visuomenės saugumas (Gruodytė *et al.* 2022, p. 297).

Svarbu pabrėžti, kad baudžiamoji atsakomybė pagal BK 237 straipsnį atsiranda tik už sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo slėpimą, kitu atveju baudžiamoji atsakomybė pagal minimą straipsnį kilti negali. Pagal BK 11 straipsnio 5 dalį sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija šešerius metus laisvės atėmimo, bet neviršija dešimties metų laisvės atėmimo, pagal šio straipsnio 6 dalį labai sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija dešimt metų laisvės atėmimo.

Pagal BK 237 straipsnio 1 dalies nuostatas galima išskirti nusikaltimo slėpimo dalyką, kurį galima suskaldyti į dvi dalis, pirma – tai įrodomosios reikšmės turintys objektai, tokie kaip pėdsakai, įrankiai, priemonės, nusikalstamu būdu įgyti daiktai ir t. t., antra – paties nusikaltėlio slėpimas, (Gruodytė *et al.* 2022, p. 298). Taigi BK 237 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtintos dviejų nusikaltimų – nusikaltimo ir nusikaltimą padariusio asmens slėpimo – sudėtys (Švedas *et al.*, 2010, p. 182).

Nusikaltimo pėdsakai yra skirstomi į dvi grupes. Pirmai grupei priklauso nusikalstamos veikos pėdsakai, kaip materialiai fiksuoti daiktų išorinės sandaros atspindžiai (žmogaus rankų, kojų pėdsakai, jo naudotų įrankių paliktos žymės, transporto priemonių ir kitokie pėdsakai). Antros grupės pėdsakai yra įvairių medžiagų dėmės ar dalelės, išlikusios kraujo ar dažų dėmės, audinių mikropluošteliai ir kt. (Goda *et al.*, 2003, p. 234).

Nusikalstamos veikos padarymo įrankiai ar priemonės – tai bet koks objektas, panaudotas darant nusikalstamą veiką (ginklai - šaunamieji, nešaunamieji), įvairūs įrankiai, namų apyvokos daiktai, atsitiktinai rasti daiktai, aparatūra, įrenginiai, transporto ar kitokios priemonės. Įrankiai – bet kurie daiktai, kurie naudojami darant nusikalstamą veiką, t. y. atliekant veiksmus, numatytus nusikaltimo sudėtyje, ir kuriais tiesiogiai kėsinamasi į nusikaltimo dalyką, objektą (ginklai, sprogmenys, nuodai, įsilaužimo įrankiai ir pan.). Kaip įrankiai nusikaltimui padaryti gali būti panaudojami ir gyvūnai, mažamečiai, psichiniai ligoniai, kiti asmenys, kurie negali būti pripažįstami nusikalstamos veikos objektais. Priemonės – įtaisai, įrenginiai, mechanizmai, prietaisai, kiti materialūs daiktai, kurie darant nusikalstamą veiką ir kėsinantį į nusikaltimo objektą, dalyką, tiesiogiai pastarųjų neveikia, nekeičia, nežaloja, tačiau jais sudaromos sąlygos, būtinos nusikaltimo padarymui ar lengvinančios jo padarymą (transporto priemonės, ryšių priemonės, kopėčios, virvės ir pan.).

Nusikaltimą padariusiu asmeniu BK 237 straipsnio 1 dalies prasme yra asmuo, padaręs sunkų arba labai sunkų nusikaltimą. Tokiu asmeniu gali būti tiek teisėsaugos institucijoms dar nežinomas asmuo, tiek joms jau žinomas asmuo (kuriam jau yra pareikšti įtarimai ar kaltinimai dėl padaryto nusikaltimo, asmenys, nuteisti laisvės atėmimo bausme, vengiantys atlikti bausmę ar asmenys, kuriems dėl padaryto nusikaltimo yra paskelbta paieška).

Šio nusikaltimo objektyvioji pusė pasireiškia aktyviais veiksmais. Ją apibūdina alternatyvios veikos: 1) įrodomosios reikšmės nusikaltimo ištyrimui turinčių daiktų paslėpimas, 2) šių daiktų sunaikinimas, 3) jų sugadinimas, 4) nusikaltimą padariusio asmens slėpimas. Be šių dar paminėtinos ir kitos alternatyvios veikos, t. y. nusikaltimo

pėdsakų, įrankių, priemonių ir kt. sunaikinimas ar sugadinimas, o nusikaltimą padariusio asmens slėpimo atveju yra imamasi tokių veiksmų, kuriais sudaromos kliūtys teisėsaugos institucijoms identifikuoti dar nežinomą įtariamąjį ar surasti jau žinomą, bet pasislėpusį įtariamąjį ir kt. (Gruodytė *et al.* 2022, p. 298-299).

Nusikaltimo pėdsakai paprastai sunaikinami, pavyzdžiui, po eismo įvykio suremontuojamas automobilis, nušluostami pirštų, dažų, kraujo pėdsakai, sudeginami kaltininko drabužiai. Nusikaltimo padarymo įrankiai ir priemonės gali būti slepiamos, pavyzdžiui, pernešamos į kitą vietą, užkasamos, paskandinamos, pakeičiama jų išorė, forma ar jos sunaikinamos. Nusikaltimo būdu įgyti daiktai gali būti paslepiami stengiantis išsaugoti jų vertę, kokybę, kartais pakeičiama jų išorė, forma arba jie suvartojami (Švedas *et al.*, 2010, p. 183).

Antai, V. G. ir D. R. pagal BK 237 straipsnio 1 dalį už tai, kad veikdami kartu su D. B., sužinoję apie D. B. padarytą labai sunkų nusikaltimą – G. V. nužudymą, iš anksto nepažadėję D. B. paslėpti šio nusikaltimo pėdsakus, įkėlė G. V. lavoną į tuo metu V. G. naudoto automobilio bagažinę, šiuo automobiliu nuvežė G. V. lavoną į apleistą vietovę ir jį paslėpė, įmesdami jį į vandens rezervuaro šulinį, ir tokiu būdu paslėpė padaryto labai sunkaus nusikaltimo pėdsakus (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-154-616/2019).

BK 237 straipsnyje įtvirtintos nusikaltimų sudėtys yra formalios, todėl veikų baigtumas siejamas su nusikalstamų veiksmų atlikimo pradžia.

BK 237 straipsnyje numatyta nusikalstama veika yra padaroma tiesiogine tyčia, o tai reiškia, kad šio straipsnio taikymo atveju asmuo suvokia, kad jis iš anksto nepažadėjęs paslėpė, sunaikino ar sugadino kito asmens padaryto sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo pėdsakus, įrankius ar priemones, nusikalstamu būdu įgytus daiktus ar suvokia, kad slepia nusikaltimą padariusį asmenį ir nori taip veikti (Gruodytė *et al.* 2022, p. 300-301).

Aptariamo nusikaltimo atveju subjektas yra pakaltinamas arba ribotai pakaltinamas, 16 metų sulaukęs asmuo.

Pagal BK 237 straipsnio 2 dalį už šiame straipsnyje numatytas veikas neatsako nusikaltimą padariusio asmens artimieji giminaičiai ir šeimos nariai. Kaip jau buvo minėta, ši išimtis padaryta vadovaujantis konstitucine nuostata dėl draudimo duoti parodymus prieš savo šeimos narius ar artimus giminaičius.

BK 248 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad nusikaltimą padariusio asmens šeimos nariai yra kartu su juo gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, taip pat nusikaltimą padariusio asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo

nusikaltimą padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos (partnerystė), sutuoktinio tėvai.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (2002) (toliau – BPK) 38 straipsnyje sąvoka „šeimos nariai“ apibrėžta plačiau. Be BK 248 straipsnio 2 dalyje išvardytų asmenų, BPK 38 straipsnyje taip pat nurodomas asmuo, su kuriuo tas asmuo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatyta tvarka susitarė sudaryti santuoką, taip pat išlaikytiniai ar buvę sutuoktiniai. Galima būtų svarstyti, ar nereikėtų suvienodinti BK ir BPK vartojamų sąvokų, tačiau šiuo metu, sprendžiant asmens, slėpusio nusikaltimą, baudžiamosios atsakomybės klausimą, reikia vadovautis BK įtvirtinta šeimos nario sąvoka.

Kai kurie autoriai nurodo, kad ši nuostata turi būti taikoma taip pat ir homoseksualiems asmenims, gyvenantiems faktinėje partnerystėje su nusikaltimą padariusiu asmeniu, nes taip yra užtikrinamas asmenų lygiateisiškumo bei teisingumo principas (Gruodytė *et al.* 2022, p. 301). Šiai nuomonei pritartina. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad kitaip nei konstitucinė santuokos samprata, konstitucinė šeimos samprata, be kita ko, yra neutrali lyties požiūriu. „Pagal Konstitucijos 38 straipsnio 1, 2 dalis, aiškinamas kartu su Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintu asmenų lygybės principu ir diskriminacijos draudimu, yra saugomos ir ginamos visos šeimos, atitinkančios konstitucinę šeimos sampratą, pagrįstą nuolatinio ar ilgalaikio pobūdžio šeimos narių santykių turiniu, t. y. grindžiamą šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas.“ (Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. nutarimas).

Artimieji giminaičiai yra tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys, seneliai ir vaikaičiai (BK 248 straipsnio 1 dalis).

Taip pat labai svarbu paminėti, jog asmuo, iš anksto nepažadėjęs, tačiau paslėpęs nusikalstamos veikos pėdsakus, veiką padariusį asmenį ar realizavęs nusikalstamos veikos metu įgytus daiktus, nedaro jokios įtakos kitų asmenų sąmonei, taip pat ir laiko atžvilgiu nepažadėta pagalba suteikiama po nusikalstamos veikos įvykdymo (Jakučionytė, 2008, p. 50). Tai svarbu, atskiriant bendrininkavimą nuo prisidėjimo prie nusikalstamos veikos.

1.3.2. Nepranešimas apie nusikaltimą (BK 238 straipsnis)

Kita prisidėjimo prie nusikalstamos veikos forma – nepranešimas apie nusikaltimą.

Pagal BK 238 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas be svarbios priežasties nepranešė teisėsaugos įstaigai arba teismui apie jam žinomą daromą ar padarytą labai sunkų nusikaltimą.

Baudžiamoji atsakomybė už BK 238 straipsnyje įtvirtintą nusikaltimą, kaip ir už BK 237 straipsnyje įtvirtintą nusikaltimą, apsaugo teisingumo interesus, taigi šio nusikaltimo objektu analogiškai su nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimu, yra teisingumo interesų apsaugojimas, ikiteisiminio tyrimo įstaigų, prokuratūros bei teismo normalios veiklos apsaugojimas. Kaip papildomas šios nusikalstamos veikos objektas taip pat gali būti žmonių ir visuomenės saugumas. Tačiau išskiriant BK 238 straipsnio ypatumus, svarbu pabrėžti tai, jog baudžiamoji atsakomybė už BK 238 straipsnyje numatytą nusikaltimą kils tuomet, jei asmuo, turėdamas galimybę, be svarbios priežasties nepraneš apie jam žinomą daromą ar padarytą tik labai sunkų nusikaltimą, kitu atveju minimas straipsnis negali būti inkriminuojamas (Gruodytė *et al.* 2022, p. 297-298).

BK 238 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo objektyvioji pusė pasireiškia neveikimu, t. y. nepranešimu be svarbios priežasties teisėsaugos įstaigai apie žinomai daromą ar padarytą labai sunkų nusikaltimą. Toks nepranešimas yra tada, kai asmuo susilaiko nuo veiksmų, įvykdant pilietinę pareigą pranešti apie nusikalstamas veikas ir taip užtikrinant galimybes imtis prevencinių priemonių (Gruodytė *et al.* 2022, p. 299).

BK 238 straipsnio 1 dalyje nustatytos tokios sąlygos, kurioms esant nepranešimas apie labai sunkų nusikaltimą laikomas savarankišku nauju nusikaltimu:

- 1) nepranešama apie daromą ar jau padarytą labai sunkų nusikaltimą;
- 2) nebuvo svarbių priežasčių, pateisinančių nepranešimą;
- 3) kaltininkas turėjo informacijos apie labai sunkų nusikaltimą.

Labai sunkus nusikaltimas, kaip minėta, yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija dešimt metų laisvės atėmimo (BK 11 straipsnio 6 dalis).

Labai svarbu akcentuoti svarbios priežasties, pateisinančios nepranešimą, nebuvimo elementą, nes tik asmuo, nepranešęs teisėsaugos įstaigai apie labai sunkų nusikaltimą, yra traukiamas baudžiamajon atsakomybėn tik tuo atveju, kai nebuvo svarbios priežasties, dėl kurios jis to nepadarė. Svarbios priežastys įvardijamos kaip asmens ar jo artimojo liga, avarija, stichinė nelaimė, įsitikinimas, kad apie daromą nusikaltimą jau yra pranešta kitų asmenų, abejojimas dėl turimos informacijos patikimumo ir kt., o tokie asmens teiginiai, kaip kad skubėjo į draugo gimtadienį ir todėl nepranešė apie padarytą nusikaltimą ar teigimas, kad turi išvykti į užsienį, nėra vertinami kaip svarbios priežastys nepranešti apie daromą nusikaltimą, taigi toks asmuo gali būti traukiamas baudžiamajon atsakomybėn

pagal BK 238 straipsnį. Be visa to, sprendžiant, ar buvo padaryta veika, be svarbių priežasčių vertintinos ir tokios aplinkybės, kaip: pirminiai asmens veiksmai, gavus informaciją apie nusikaltimą, ar nebūta sąmoningų veiksmų uždelsti pranešimą su tikslu, kad nusikaltimą padarę asmenys spėtų pasislėpti ar iki pabaigtų daromą nusikaltimą, kokiomis institucijoms buvo pranešta, taip pat ir koku būdu tai buvo padaryta, todėl, jei senesnio amžiaus žmogus, kuris dar ir turi judėjimo negalią pro langą pamato daromą nusikaltimą, surenka klaidingą numerį ir dėl to šių asmenų vėliau policijos pareigūnams nepavyksta sulaikyti, tai negali būti laikoma nusikaltimu pagal BK 238 straipsnį (Gruodytė *et al.* 2022, p. 300).

Pažymėtina, kad kiekvienas atvejis yra individualus ir kiekviena situacija inkriminuojant BK 238 straipsnio 1 dalį turi būti vertinama atskirai. Ar priežastys nepranešti apie padarytą labai sunkų nusikaltimą yra svarbiomis ar ne, sprendžiama kiekvienu atveju individualiai.

Kaltininko turima informacija apie daromą ar jau padarytą labai sunkų nusikaltimą turi būti pakankama, patikima, paremta tikromis žiniomis.

Teisinėje literatūroje nurodoma ir ketvirtoji nepranešimo apie labai sunkų nusikaltimą sąlyga – nors apie nusikaltimo faktą formaliai buvo pranešta, tačiau nutylėtos esminės bylos aplinkybės (Švedas *et al.*, 2010, p. 188). BK 238 straipsniu 1 dalyje tokia sąlyga tiesiogiai nenurodyta tačiau manytina, kad kai kuriais atvejais asmuo, pranešęs teisėsaugos institucijoms apie daromą ar padarytą labai sunkų nusikaltimą, vis tiek gali atsakyti pagal BK 238 straipsnio 1 dalį, jeigu nutylėjo jam žinomas svarbias to nusikaltimo aplinkybes, pavyzdžiui, asmuo, pranešęs apie padarytą tyčinį nužudymą, nutyli, kad tą nužudymą padarė jam žinomas asmuo ir to asmens teisėsaugos institucijoms nenurodo.

BK 238 straipsnyje numatyta nusikalstama veika yra baigta nuo momento, kai asmuo, turėdamas duomenų apie daromą ar jau įvykdytą nusikaltimą ir nesant svarbių priežasčių, nevykdo pareigos pranešti tokios informacijos teisėsaugos įstaigai arba teismui, t.y. formali nusikaltimo sudėtis (Gruodytė *et al.* 2022, p. 300).

BK 238 straipsnyje numatyta nusikalstama veika yra padaroma tiesiogine tyčia. Asmuo suvokia, kad nesant svarbioms priežastims, jis nepraneša apie jam žinomą daromą labai sunkų nusikaltimą ir nori taip veikti; tokiu atveju yra labai svarbus suvokimo elementas, ar asmuo suvokia, kad nusikaltimas yra labai sunkaus laipsnio (Gruodytė *et al.* 2022, p. 301).

BK 238 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto nusikaltimo subjektu yra pakaltinamas arba ribotai pakaltinamas, 16 metų sulaukęs asmuo. Kaip jau aukščiau buvo minėta, vadovaujantis konstitucine nuostata dėl draudimo duoti parodymus prieš savo

šeimoms narius ar artimus giminaičius, ši nusikaltimą padariusio asmens šeimos nariai ar artimieji giminaičiai už nepranešimą apie labai sunkų nusikaltimą neatsako.

1.3.3. Nesutrukdytas daryti nusikaltimą (nesudraudimas)

Dar viena prisidėjimo prie nusikalstamos veikos forma – nesutrukdytas daryti nusikaltimą, doktrinoje vadinama nesudraudimu. Pažymėtina, kad BK nesudraudimas nėra išskirta kaip atskira rūšinė nusikalstamos veikos sudėtis būtent dėl to, kad trukdytas rengiamam ar jau daromam nusikaltimui yra teisinė pareiga tik tam tikriems specialiesiems subjektams, t. y. valstybės pareigūnams, todėl akcentuojama tai, kad ši trečia prisidėjimo prie nusikalstamos veikos forma tokiu atveju yra analizuojama pagal BK 228 straipsnį – piktnaudžiavimą tarnyba. Be to, kad atsirastų baudžiamoji atsakomybė už nesudraudimą kaip už nusikalstamą prisidėjimą prie kitų asmenų nusikalstamos veikos yra ir papildomos tam sąlygos: 1) nesudraudimas tokių asmenų turi būti iš anksto nesutartas, 2) nebuvo neįveikiamų kliūčių pačiam ar per valstybės institucijas sutrukdyti kitų asmenų nusikalstamą veiką, 3) pareigūnas supranta kito asmens daromos veikos nusikalstamą pobūdį, 4) pareigūnas suvokia savo pareigą užkirsti kelią nusikaltimui, 5) pareigūnas nori būti kitų asmenų daromos nusikalstamos veikos nuošalyje (Švedas *et al.*, 2019, p. 382).

Taigi tam, kad tokia veika būtų pripažintina, kaip prisidėjimas prie nusikalstamos veikos, yra išskiriamos tam tikros sąlygos ir taip pat ši prisidėjimo prie nusikalstamos veikos forma yra taikoma konkrečiai valstybės pareigūnams, turintiems teisinę pareigą veikti kitaip.

Šiuo nusikaltimu kėsiamasi į valstybės tarnybą ir viešuosius interesus. Veika pasireiškia būtent piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimu. Šio nusikaltimo sudėtis yra materialioji – atsakomybė kyla, kai yra padaroma didelė žala valstybei, Europos Sąjungai, juridiniam ar fiziniam asmeniui. Asmuo, kuris gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už šį nusikaltimą yra tik valstybės tarnautojas ir jam prilygintas asmuo. Piktnaudžiavimo subjektyvusis požymis – kaltė, kuri įgyvendinama tiesiogine arba netiesiogine tyčia, kas reiškia, kad valstybės tarnautojas supranta, kad naudojasi savo tarnybine padėtimi priešingais tarnybai tikslais arba viršija savo įgaliojimus, numato, kad dėl to gali atsirasti didelė žala valstybei, juridiniam ar fiziniam asmeniui, ir šios žalos nori arba nenori, bet sąmoningai leidžia jai atsirasti (Gruodytė *et al.* 2022, p. 242).

Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi yra tada, kai valstybės tarnautojas dėl savo tarnybinės padėties panaudoja jam įstatymu suteiktas teises ar įgaliojimus nesuderindamas su tarnybos interesais, jos esmei ir turiniui.

Piktnaudžiavimas yra padaromas aktyviais veiksmais arba neveikimu, kai nėra atliekami veiksmai, kurie tinkamai atliekant savo pareigas, valstybės tarnautojui yra privalomi.

1.4. Prisdėjimo prie nusikalstamos veikos atribojimas nuo bendrininkavimo

Vienas svarbiausių klausimų baudžiamosios teisės teorijoje ir praktikoje yra prisdėjimo prie nusikalstamos veikos atribojimas nuo bendrininkavimo. Išoriškai gali atrodyti, kad prisdėjimas prie nusikalstamos veikos yra glaudžiai susijęs su bendrininkavimu, tačiau prisdėjimas prie nusikalstamos veikos yra atskiras baudžiamosios teisės institutas, kuris savo požymiais iš esmės skiriasi nuo bendrininkavimo.

BK 24 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad bendrininkavimas yra tyčinis bendras dviejų ar daugiau tarpusavyje susitarusių pakaltinamų ir sulaukusių BK 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką. Vien tai, kad bendram tikslui pasiekti susivienija du ar daugiau asmenų daryti nusikaltimą jau rodo tokios veikos didesnę pavojingumą nei jo nesant. Prisdėjimas prie nusikalstamos veikos šiuo atveju yra mažiau pavojingas negu bendrininkavimas.

Bendrininkavimui yra būdinga tai, jog darant tą pačią nusikalstamą veiką dalyvauja, bendrai veikia du ar daugiau asmenų. Būtinu objektyviuoju bendrininkavimo požymiu pripažįstant asmenį bendrininku yra ir jo veiksmų ar veiklos bendrininkaujant esminė svarba ir reikšmė, o tai reiškia, kad kiekvieno iš bendrininkų veiksmai darant bendrą nusikaltimą turi būti tokie reikšmingi, kad sudarytų esmines sąlygas kitų bendrininkų veiksams (Švedas *et al.*, 2019, p. 361).

Kitaip tariant, bendra nusikalstama veika nebūtų įmanoma, jei bent vieno iš bendrininkų veiksmai neturėtų būtinos reikšmės darant nusikaltimą.

Taip pat esant bendrininkavimui būtinasis objektyvusis bendrininkavimo požymis – priežastinis ryšys, t. y. kiekvieno bendrininko veiksmai laiko atžvilgiu yra pirmesni, negu bendrai padaryta veika ar kilę bendros veikos padariniai; bendrininko veiksmai yra esminė sąlyga darant bendrą nusikaltimą ar atsirandant bendrų padarinių; bendra veika ir bendri nusikalstami padariniai tai dėsningas ir būtinasis bendros bendrininkų nusikalstamos veikos rezultatas; yra padaroma bendra nusikalstama veika ar kyla nusikalstamų padarinių būtent

dėl bendrininkų veiksmų visumos, o ne dėl kitų asmenų veiklos ar atsitiktinių aplinkybių (Švedas *et al.*, 2019, p. 361-362).

Priežastinis ryšys leidžia nubrėžti ir bendrininkavimo ribas, t. y. prie bendros nusikalstamos veikos galima prisidėti iki nusikalstamų padarinių atsiradimo arba iki veikos pabaigimo. Taigi bendrininkavimas galimas tik iki nusikalstamos veikos pabaigimo (Švedas *et al.*, 2019, p. 362).

Būtent priežastinis ryšys yra vienas pagrindinių bei kertinių objektyviųjų požymių, kuris atriboja bendrininkavimą nuo prisidėjimo prie nusikalstamos veikos.

Baudžiamojoje teisėje priežastinis ryšys apibrėžiamas kaip santykis tarp veikos ir nusikalstamų padarinių, kuriam esant veikos sukelia ir nulemia nusikalstamus padarinius, arba juridinės technikos prasme – kaip vidinis reiškinių ryšys, sujungiantis kitus du nusikalstamos veikos sudėties požymius – pavojingą veiką ir pavojingus padarinius. Priežastinis ryšys nustatomas ne tarp gamtos dėsnių ar objektyviai egzistuojančių reiškinių, bet tarp žmogaus poelgio ir žmogaus sugalvotų socialinių taisyklių nesilaikymu sukeltų neigiamų padarinių, kuriuos esame susitarę laikyti objektyviai egzistuojančiais (Žalneriūnas, 2021, p. 21-22).

Bendrininkavimo atveju, priežastinis ryšys yra būtinas objektyviosios pusės požymis. Tarp kiekvieno bendrininko veikos ir atsiradusių bendrų padarinių (nusikalstamosiose veikose, apibūdintose materialiomis sudėtimis) ar bendrai padarytos veikos (formaliose sudėtyse) turi būti priežastinis ryšys. Prisidėjimo prie nusikalstamos veikos požymis yra tai, kad nors asmuo ir prisidėjo prie nusikalstamos veikos, bet tarp jo veiksmų ar neveikimo ir kitų asmenų daromos ar padarytos veikos ir jos padarinių nėra priežastinio ryšio. Asmuo, slėpdamas nusikaltimą ar nusikaltimą padariusį asmenį, kaltininkams padeda išvengti atsakomybės, bet slepiamajame nusikaltime nedalyvauja. Taigi asmuo nėra kaltas už padarinius, atsiradusius ne dėl jo veiksmų ar neveikimo, o dėl kitų asmenų nusikalstamos veikos.

Asmuo, kuris prisidėjo prie nusikalstamos veikos, nėra susijęs jokiais bendrais tikslais ar ketinimais su bendrininkavimo subjektu, todėl toks asmuo, kuris prisidėjo prie nusikalstamos veikos negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn kaip bendrininkas.

Kaip pavyzdį skirtumui įvertinti galima pateikti situaciją, kai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, panaudodamas būtiniosios pagalbos sampratą, atkreipė dėmesį į tai, ką kasatoriai buvo nutylėję: tikslu realizuoti nusikalstamus sumanymus, nuteistoji iš anksto tardavosi su kitais bendrininkais dėl bendrų nusikalstamų veiksmų, buvo pakankamai aktyvi nusikaltimų dalyvė: pažinodama nukentėjusiuosius, nurodydavo

bendrininkams jų sodybas ir laiką, kada jų nebūna namuose, savo automobiliu nuveždavo juos į nusikaltimų vietas, laukdavo jų automobilyje, padėdavo jiems sukrauti į automobilį pagrobtus daiktus ir po to juos tarpusavyje pasidalydavo. Taigi kasacinė instancija tiesioginės būtinos pagalbos teikimą argumentavo tuo, jog, vairuodama automobilį, nuteistoji ne tik palengvindavo bendrininkams galimybę patekti į nusikaltimų padarymo vietas, pagrobti didesnę kiekį daiktų ir greičiau pašalinti iš nusikaltimo vietų, bet ir susitarusi iš anksto su bendrininkais dėl nusikalstamų veiksmų, tuo pačiu metu būdama su kitais vykdytojais nusikaltimo padarymo vietoje, aktyviai prisidėjo prie nusikaltimo bei veikė pasiskirsčius vaidmenimis. Todėl pagrįstai buvo pripažinta bendravykdytoja (Būdvytis, 2012, p. 651). Šiame pavyzdyje aiškiai apibūdintas bendrininkavimo požymis, kuris atriboja nuo prisidėjimo prie nusikalstamos veikos instituto, t. y. bendrininkų veiksmų esmė bei reikšmė darant nusikalstamą veiką, be kurių nusikaltimo padarymas būtų apsunkintas, o taip pat ir išankstinis susitarimas su bendrininkais dėl nusikalstamų veiksmų.

Galima būtų paminėti ir dar vieną vaizdžiai apibūdintą bendrininkavimą nusikalstamame susivienijime, kuris gali padėti atriboti prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutą. Tarpukario Lietuvos teisininkas P. Mikalauskas, nagrinėdamas Klaipėdos krašto baudžiamojo statuto nuostatas teigia, jog dalyvavimas gali pasireikšti bet kokia dalyvio darbuote, kad būtų pasiektas tikslas. Dalyviu reikėtų pripažinti tą, kuris prisidėjo prie veiksmo įvykdymo, kokio jis pats siekė bet kuriuo nors būdu fiziškai arba nefiziškai. Dalyvavimo nusikalstamame susivienijime esmė yra ta, kad jo dalyvis bendrai veikia su kitais bendrininkais ir siekia bendro tikslo. Pakanka, kad jis bet kaip iš savo pusės prisideda, nebūtinai pats tiesiogiai dalyvaudamas ir nebūtinai pats atskirus veiksmus atlikdamas. Kiekvieno dalyvio veiksmas, aktyvus ar pasyvus, įgyja tik tuomet baudžiamosios teisės atžvilgiu svarbos ir tik tuomet tegali būti vertinamas, ar jis neteisėtas, kaltas ir t.t., kai savo pradą sutampa su neteisėtai įvykdyta pasekme. T. y. svarbus momentas nusikalstamo darbo priešastingumo su jo pasekme santykis. Kiekvienas žmogaus veiksmas yra pagrįstinas kuriuo nors priešastingumu, kuris vėl yra pagrįstas kuria nors priešastimi ir t.t. (Gutauskas, 2002, p. 177).

Labai svarbus atribojantis požymis yra tai, kad esant bendrininkavimui vienas iš požymių yra vaidmenų arba užduočių pasiskirstymas kaip organizuotos grupės požymis. Kiekvienas grupės narys turi tiksliai žinoti, ką jis turi daryti, t. y. jis privalo žinoti savo užduotį ir vaidmenį, nes dėl to visi buvo susitarę (Gutauskas, 2003, p. 64).

Vienoje baudžiamojoje byloje Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija sprendė, kaip turėtų būti vertinami atitinkami asmens veiksmai, ar tai atitinka bendrininkavimo požymius, ar tai yra prisidėjimas prie nusikalstamos veikos.

„Kitaip negu teigiama P. S. gynėjo apeliaciniame skunde, apygardos teismas P. S. pagrįstai inkriminavo aplinkybę, kad šis padėjo R. G. ir R. J. V. pasišalinti iš įvykio vietos. Savaiame pagalbos veiksmai, kurie seka po pagrindinės veikos padarymo dėl priežastinio ryšio nebuvimo nėra bendrininkavimas, bet prisidėjimas prie nusikalstamos veikos. Tačiau bylos duomenimis nustatyta, kad R. G. dar prieš veikos padarymą telefonu bendravo su P. S., kas apygardos teismui leido padaryti pagrįstą išvadą, kad dėl jų paėmimo buvo tartasi iš anksto. Todėl P. S. veika vertintina kaip padėjėjo turto sugadinime visuotinai pavojingu būdu, padarytame bendrininkų grupės“. (Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-16-1076/2019).

Šiuo atveju teisėjų kolegija nusprendė, jog įvertinus visas aplinkybes priežastinis ryšys tarp veikos ir jos padarinių buvo, todėl veika vertintina kaip padaryta bendrininkaujant. Šiuo atveju konstatuojant bendrininkavimą buvo vertinamas nusikalstamos veikos pabaigimo momentas, nes prisidėjimas prie nusikalstamos veikos yra galimas, kai asmens veiksmai ar neveikimas seka po pagrindinės veikos padarymo, o čia buvo nustatyta, jog dėl atitinkamų veiksmų su bendrininkų grupe buvo tartasi iš anksto, to pasekoje atsirado padariniai, taigi ir priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių, o tai yra bendrininkavimo požymiai.

"Baudžiamojo įstatymo nuostatos įvardija, jog bendrininkavimas yra tyčinis bendras dviejų ar daugiau tarpusavyje susitarusių pakaltinamų asmenų dalyvavimas, darant nusikalstamą veiką (BK 24 straipsnio 1 dalis). Vis tik, atsakyti pagal baudžiamąjį įstatymą gali tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikalstamos veikos sudėtį (BK 2 straipsnio 4 dalis). Esant tokiam teisiniam reguliavimui, akivaizdu, jog tokiais atvejais, kai nusikalstamą veiką padaro ne vienas asmuo, pagrindžiant kaltininko baudžiamąją atsakomybę už bendrininkavimą darant/padarius konkrečią nusikalstamą veiką, turi būti konstatuota visų, t. y. tiek bendrininkavimo požymių, nustatytų BK 24, 25 straipsniuose, tiek ir bendrai daromos/padarytos nusikalstamos veikos, numatytos BK specialiosios dalies straipsnyje, pagal kurią kvalifikuojama vykdytojo veika, požymių visuma. Objektiveji bendrininkavimo požymiai yra kelių asmenų dalyvavimas, darant nusikalstamą veiką ir jų veikos bendrumas, subjektyvieji – tyčia (veiksmų bendrumo suvokimas) ir susitarimas daryti nusikalstamą veiką. Kiekvieno bendrininkavimo atveju turi būti nustatyta, kad yra bent dviejų asmenų susitarimas veikti bendrai, kad kiekvienas bendrininkas suvokia, jog kėsiasi į tą patį objektą, taip pat supranta ir kitus bendrai daromos veikos, numatytos BK specialiojoje dalyje, sudėties požymius. Būtinai bet kurios bendrininkavimo rūšies ar formos požymis yra bendrininkų tarpusavio susitarimas, tačiau įstatymas nenurodo, kaip bendrininkai turi

susitarti dėl bendros nusikalstamos veikos, kad būtų konstatuotas bendrininkų susitarimas. Todėl kiekvieno bendrininkavimo atveju teismas privalo konstatuoti šį būtiną bendrininkavimo požymį, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes. Remiantis formuojama teismų praktika, bendrininkų susitarimas gali būti išreikštas bet kokia forma, todėl, įrodinėjant susitarimo buvimą, nėra būtina nustatyti, kad visi bendrininkai buvo išsamiai aptarę nusikalstamos veikos detales.“ (Lietuvos apeliacinio teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-51-487/2019).

Kitoje byloje Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija sprendė aplinkybę, kai asmenys sustiprina kitų bendrininkų pasiryžimą veikti nusikalstamai ir tokiu būdu tiesiogiai sudaro sąlygas jų nusikalstamiems veiksams, be kurių atitinkamos nusikalstamos veikos padarymas būtų iš esmės pasunkėjęs. Tai dar vienas iš požymių, analizuotas teismų praktikoje, kuris padeda atriboti bendrininkavimą nuo prisidėjimo prie nusikalstamos veikos esant priežastiniam ryšiui tarp veikos ir padarinių.

„Iš baudžiamosios bylos medžiagos negalima padaryti vienareikšmiškos išvados dėl to, kokius konkrečius veiksmus atliko G. L., tačiau šiuo konkrečiu atveju sutiktina su prokurorės argumentu, kad G. L. veikė bendrininkų grupėje su kitais asmenimis, dėl ko jo kaltės konstatavimas yra teisėtas. G. L. neginčijamai dalyvavo įvykyje, kurio metu buvo smurtaujama nukentėjusiojo atžvilgiu ir iš jo buvo pagrobtas jam priklausantis turtas ir tokius veiksmus atliko tyčia. Tyčia bendrininkavimo atveju reiškiasi tuo, kad kiekvienas bendrininkas suvokia, jog jis bendrai dalyvauja su kitais asmenimis darant jam inkriminuotą nusikalstamą veiką.<...>G. L., kaip minėta, veikė bendrininkų grupėje ir buvo vienas iš nusikalstamos veikos bendravikų.<...>Toks situacijos vertinimas neprieštaruoja teismų praktikai, nes Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo esme panašioje byloje yra konstatavęs, kad nors, kaip pagrįstai skunde nurodo kasatorius, jis vairuodamas automobilį fizinio smurto prieš nukentėjusįjį tiesiogiai nenaudojo (ir tai logiška), tačiau savo nesutikimo dėl daromo nusikaltimo taip pat nepareiškė. Priešingai, bendrininkų pasirinktos nusikaltimui padaryti aplinkybės (važiuojančiame automobilyje) ir kasatoriaus elgesys (automobilio nestabdė, greičio nemažino, užrakino automobilio dureles, neleisdamas nukentėjusiajam pabėgti, apsimetė nematęs, kad jo vairuojamame automobilyje vykdomas plėšimas ir pan.) ne tik kad sustiprino kitų bendrininkų pasiryžimą veikti nusikalstamai, bet ir tiesiogiai sudarė sąlygas jų nusikalstamiems veiksams, be kurių šios nusikalstamos veikos padarymas būtų iš esmės pasunkėjęs. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-271-303/2016)“ (Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-225-190/2018).

Dar vienas svarbus skirtumas yra subjektai, kurie atsako už bendrininkavimą ir prisidėjimą prie nusikalstamos veikos. Nusikaltimo, padaryto bendrininkaujant, subjektu yra pakaltinamas asmuo, sulaukęs 16 metų (ar tam tikrais atvejais 14 metų). Giminytės ryšiai šios normos taikymui jokios reikšmės neturi. Pagal BK ir 238 straipsnius, kurie nustato atsakomybę už prisidėjimą prie nusikalstamos veikos, kaip minėta, neatsako nusikaltimą padariusio asmens artimieji giminaičiai ir šeimos nariai.

Atskirti bendrininkavimo instituto ir prisidėjimo prie nusikalstamos veikos instituto (tiksliau – bendrininkavimą nuo nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens) taikymo ribas padeda laikas, kada susiformuoja subjekto tyčia. Prisidedant prie nusikalstamos veikos, kaip galima spręsti iš BK 237 straipsnio 1 dalies formuluotės, subjekto tyčia susiformuoja tik po to, kai kitas asmuo padaro nusikaltimą. Bendrininkavimo atveju, vertinant padėjėjo apibrėžimą, pateiktą BK 24 straipsnio 6 dalyje, tyčia susiformuoja prieš padarant nusikalstamą veiką („padėjėjas yra asmuo, padėjęs daryti nusikalstamą veiką duodamas patarimus, nurodymus, teikdamas priemones arba šalindamas kliūtis, saugodamas ar pridengdamas kitus bendrininkus, iš anksto pažadėjęs paslėpti nusikaltėlių, nusikalstamos veikos darymo įrankius ar priemones, šios veikos pėdsakus ar nusikalstamu būdu įgytus daiktus, taip pat asmuo iš anksto pažadėjęs realizuoti iš nusikalstamos veikos įgytus ar pagamintus daiktus.“). Nors iš anksto pažadant paslėpti nusikalstamą veiką ar ją padariusį asmenį dar jokios pagalbos nesuteikiama, tačiau šiuo atveju kitų bendrininkų ryžtas sustiprinamas tik todėl, kad jie tikisi gauti tokią pagalbą ateityje. Veikos kvalifikavimo prasme turi reikšmės tik nukreipti į konkrečios nusikalstamos veikos sudėties realizavimą veiksmai, tačiau visas nusikaltimo padarymo mechanizmas apima ir veiksmus, kuriais siekiama paslėpti nusikalstamą veiką ar pasislėpti pačiam. Bendrininkams svarbi ne tik pagalba padaryti nusikalstamą veiką (realizuoti konkretaus nusikaltimo sudėtį), bet ir tokia pagalba, kuria padedama paslėpti su nusikalstama veika susijusius objektus, vėliau galinčius tapti įrodymais, arba pasislėpti patiems, kas padėtų išvengti baudžiamosios atsakomybės. Iš anksto pažadėjęs paslėpti nusikalstamą veiką ar nusikaltėlių asmuo taip pat įsilieja į nusikalstamos veikos darymo procesą, suvokia, kad veikia bendrai su kitais, tik jo pagalba (indėlis į nusikalstamos veikos padarymą) nusikelia į ateitį. Būtent todėl tokia iš anksto pažadėta pagalba ir yra pripažįstama bendrininkavimu darant nusikalstamą veiką.

Sunkiausia yra atriboti prisidėjimą prie nusikalstamos veikos ir padėjimą padaryti nusikaltimą. Nagrinėjant BK 24 straipsnio 6 dalyje ir BK 237 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas normas, pastebima, kad jas konstruodamas įstatymo leidėjas nebuvo nuoseklus. BK 237 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto nusikaltimo sudėtis apima platesnį veikos požymių spektrą

negu nurodyta padėjėjo sąvokoje (BK 24 straipsnio 6 dalis), t. y. ne tik nusikaltimo padarymo įrankių priemonių, pėdsakų ar nusikalstamu būdu įgytų daiktų paslėpimą, bet ir jų sunaikinimą ar sugadinimą. Vertinant šią situaciją, atkreiptinas dėmesys, kad BK 24 straipsnio 6 dalyje pateiktas baigtinis būdų, kuriais gali pasireikšti padėjimas, sąrašas. Taigi formaliai iš anksto duotas pažadas bendrininkams sunaikinti ar sugadinti nusikalstamos veikos padarymo įrankius, priemones, pėdsakus ar nusikalstamu būdu gautus daiktus negali būti pripažįstamas bendrininkavimu, nes šie požymiai nenurodyti padėjėjo sampratoje. Aiškumo sumetimais, padėjėjo samprata ir BK 237 straipsnio 1 dalis turėtų būti suderintos tarpusavyje, todėl reikėtų praplėsti padėjėjo sąvoką, kad ji apimtų BK 237 straipsnio 1 dalyje nurodytus nusikaltimo slėpimo būdus – nusikaltimo įrankių, priemonių, pėdsakų ar nusikalstamu būdu įgytų daiktų sugadinimą ar sunaikinimą.

Be visa to, kas jau buvo paminėta, taip pat būtų vertinga paminėti ir dar keletą institutų, kurie susiję tiek su bendrininkavimu, tiek ir su prisidėjimu prie nusikalstamos veikos, dėl to gali iškilti klausimas, kaip juos atriboti, t. y. tarpinį vykdymą ir vykdytojo ekscesą. Kalbant apie tarpinį vykdymą kyla klausimas dėl veikos teisinio vertinimo, kai vienas iš kartu veikiančių asmenų yra nepakaltinamas arba nesulaukęs tam tikro amžiaus. Ši problema teorijoje vadinama tarpinio vykdymo problema (Kačerauskas, 2004, p. 5-6). Vis tik reikia pabrėžti, kad tai yra atskiras institutas ir jo sutapatinti su prisidėjimu prie nusikalstamos veikos negalima. Kaip ir autorius teigia, jog tarpinio vykdymo institutas kartu su bendrininkavimu ir jam artimais kitais baudžiamosios teisės institutais (pvz., prisidėjimu prie nusikalstamos veikos padarymo) sudaro savarankišką kelių asmenų dalyvavimo nusikalstamoje veikoje institutą (Kačerauskas, 2004, p. 12).

Kalbant apie vykdytojo ekscesą taip pat negalima būtų sutapatinti su prisidėjimu prie nusikalstamos veikos institutu. Vykdytojo ekscesas – sąvoka, kilusi iš lotyniško žodžio „excessus“ – išėjimas, pasitraukimas, prasilenkimas. Vykdytojas padaro nusikalstamą veiką, kurios neapima kitų bendrininkų ketinimai (Gutauskas, 2006, p. 42). Vykdytojo ekscesas labiau aktualus atribojant bendrininkavimą, o ne prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutą.

Taigi pagrindinis požymis, pagal kurį atribojamas bendrininkavimas nuo prisidėjimo prie nusikalstamos veikos, yra priežastinis ryšys: tarp kiekvieno bendrininko veikos ir atsiradusių bendrų padarinių turi būti priežastinis ryšys; prisidėjimo prie nusikalstamos veikos požymis yra tai, kad nors asmuo ir prisidėjo prie nusikalstamos veikos, bet tarp jo veiksmų ar neveikimo ir kitų asmenų daromos ar padarytos veikos ir jos padarinių nėra priežastinio ryšio. Taip pat skiriasi bendrininkavimo ir prisidėjimo prie nusikalstamos veikos subjektai ir laikas, kada susiformuoja subjekto tyčia.

1.5. Prisidėjimo prie nusikalstamos veikos teisinis reguliavimas užsienio šalių baudžiamojoje teisėje

BK 237 ir 238 straipsniuose įtvirtintų nusikaltimų atitikmenys yra ir kitų valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose.

Lenkijos Respublikos baudžiamojo kodekso 239 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, kad: tas, kas trukdo ar žlugdo baudžiamąjį procesą, padėdamas kaltininkui išvengti baudžiamosios atsakomybės, ypač tas, kuris slepia kaltininką arba naikina nusikalstamos veikos daiktinius įrodymus baudžiamas laisvės atėmimu laikotarpiui nuo 3 mėnesių iki 5 metų. To paties straipsnio 2 dalyje galima rasti identišką apibrėžimą, kaip ir BK 237 straipsnio 2 dalyje, kad tas, kuris slepia asmenį, kuris yra jo artimas giminaitis, neturi būti baudžiamas. Trečioje šio straipsnio dalyje yra nustatyta papildoma aplinkybė, kad teismas gali taikyti ypatingai švelninančią bausmę ir net atšaukti jos skyrimą, jeigu kaltininkas padėjo asmeniui, kuris yra jo artimas giminaitis, arba veikė bijodamas, kad jam ar jo artimiesiems gresia baudžiamoji atsakomybė.

Lenkijos Respublikos baudžiamojo kodekso 240 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, kad kas, turėdamas patikimos informacijos apie pasirengimą, pasikėsinimą padaryti arba padarytą draudžiamą veiką, nedelsdamas apie tai neinformuoja institucijai, atsakingai už tokius nusikaltimus, baudžiamas laisvės atėmimu iki 3 metų. To paties straipsnio 2 dalyje yra numatyta aplinkybė, kuri BK 238 straipsnyje nėra atskirai išskirta, kad kas susilaikė nuo informavimo, turėdamas pakankamai žinių daryti prielaidą, kad institucija, kompetentinga patraukti baudžiamojon atsakomybėn, žinojo apie 1 dalyje nurodytą draudžiamą veiką, planuojamą pasikėsinimą, bus laikoma nepadariusiu 1 dalyje nurodyto nusikaltimo; tas, kas sutrukdė padaryti arba pasikėsinti padaryti uždraustą veiką, taip pat laikomas nepadariusiu teisės pažeidimo. 3 šio straipsnio dalyje yra numatyta, kad tas, kuris susilaikė nuo informavimo, bijodamas jam arba jo artimiesiems gresiančios baudžiamosios atsakomybės, taip pat nėra baudžiamas. (Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 1997).

Taigi Lenkijos Respublikos baudžiamojo kodekse įtvirtintos panašios prisidėjimo prie nusikalstamos veikos sudėtys, kaip ir BK

Latvijos Respublikos baudžiamojo kodekso 22 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad anksčiau nežadėtas kaltininko ar bendrų nusikaltimo dalyvių arba nusikaltimo padarymo įrankių ar priemonių, nusikaltimo įrodymų ar nusikalstamu būdu įgytų daiktų slėpimas arba nepranešimas apie nusikaltimą nėra bendras dalyvavimas, o baudžiamoji atsakomybė už tai taikoma tik šio įstatymo numatytais atvejais. To paties straipsnio 2 dalyje taip pat yra nustatyta, jog nusikaltimą padariusio asmens sužadėtinis, sutuoktinis, tėvai, vaikai, broliai

ir seserys, seneliai ir vaikaičiai neatsako už anksčiau nežadėtą slėpimąsi ar neinformavimą. (Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 1998).

Taigi Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse atsakomybė už prisidėjimą prie nusikalstamos veikos, kaip ir už bendrininkavimą numatyta kodekso bendrojoje dalyje.

Tadžikistano Respublikos baudžiamojo kodekso 347 straipsnyje yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už nepranešimą apie nusikaltimą arba nusikaltimo slėpimą. Minėto straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad asmuo, kuris nepranešė apie sunkaus ar ypač sunkaus nusikaltimo rengimą ar padarymą, taip pat nepranešė apie nusikaltėlį ir jo buvimo vietą yra baudžiamas nuo 500 iki 1000 minimalaus mėnesio darbo užmokesčio dydžio bauda arba laisvės atėmimu iki 2 metų, o 2 dalyje numatyta, jog už sunkaus ar ypač sunkaus nusikaltimo slėpimą baudžiama laisvės atėmimu iki 5 metų. Taip pat Tadžikistano Respublikos baudžiamojo kodekso 347 straipsnyje, kaip ir BK, papildomai yra numatyta aplinkybė, kad kaltinamojo sutuoktiniui ar artimui giminaičiui už nepranešimą apie nusikaltimą ar nuslėpimą baudžiamoji atsakomybė negali kilti. Be to Tadžikistano Respublikos baudžiamojo kodekso 347 straipsnyje papildomai yra numatyta aplinkybė, kuri nėra niekaip išskirta ar apibrėžta BK, t. y., kad kunigas yra atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės už tai, kad nepranešė apie nusikaltimą, apie kurį jis sužinojo išpažinties metu. (Tadžikistano Respublikos baudžiamasis kodeksas 1998).

Armėnijos Respublikos baudžiamojo kodekso 335 straipsnyje yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už nepranešimą apie nusikaltimą. Šio straipsnio 1 dalyje numatyta, kad asmuo, kuris nepraneša apie rengiamą sunkų ar ypač sunkų nusikaltimą, kuris tikrai žinomas, yra baudžiamas bauda nuo trijų šimtų iki penkių šimtų kartų minimalios algos arba areštu nuo vieno iki trijų mėnesių arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. 2 šio straipsnio dalyje yra numatyta, kad už šį nusikaltimą baudžiamoji atsakomybė negali kilti nusikalstamą veiką padariusio asmens sutuoktiniui ir artimiesiems. (Armėnijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2003).

Austrijos Respublikos baudžiamojo kodekso 138 straipsnyje yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už nepranešimą apie planuojamus nusikaltimus. Šio straipsnio 1 dalyje yra išvardijami nusikaltimai, dėl kurių nepranešimo asmuo yra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, t. y. pasirengimas agresijos karui; valstybės išdavystė; pinigų ar vertybinių popierių padirbinėjimas; žmogžudystė; nusikaltimas asmens laisvei; plėšimas; nusikaltimas pavojingas visuomenei. Toks asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal šį straipsnį tokiu atveju, kai dar galima išvengti vykdymo ar rezultato, ir laiku nepraneša valdžios institucijoms. Austrijos Respublikos baudžiamojo kodekso 139

straipsnyje yra numatytos aplinkybės, kada asmuo yra atleidžiamas nuo bausmės už nepranešimą apie planuojamus nusikaltimus.

Austrijos Respublikos baudžiamajame kodekse yra išvardytos aplinkybės, kurioms esant, bausmė už šį nusikaltimą nebus taikoma, pavyzdžiui, jei nėra kėsinamasi padaryti nusikalstamos veikos, kuri yra numatyta 138 straipsnyje; tokiais atvejais bausmės gali būti netaikomos; taip pat, kaip ir Tadžikistano Respublikos baudžiamajame kodekse, yra numatyta aplinkybė, kad dvasininkas neprivalo pranešti apie tai, kas jam buvo patikėta kaip dvasiniam patarėjui; taip pat yra sukonkretizuota, kada už nepranešimą apie nusikaltimą asmuo nuo baudžiamosios atsakomybės atleidžiamas: kai turėjo pranešti apie nusikaltimą prieš giminaitį, jeigu nuoširdžiai stengėsi, kad jis nepadarytų veikos arba išvengtų rezultato, yra atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, tačiau tai galioja ne visais atvejais, esant tam tikriems nusikaltimams, kaip žmogžudystė, genocidas, teroristinės organizacijos vykdomas turto prievartavimo pagrobimas, įkaitų paėmimas ar oro ar jūrų transporto užpuolimas, ši sąlyga nėra taikoma. Taip pat minimame straipsnyje yra numatyta, jog, jei veikos įvykdymas ar jos padariniai neįvyksta iš dalies dėl privalančio pranešti asmens indėlio, atleisti jį nuo baudžiamosios atsakomybės pakanka jo rimtų pastangų dėjimo padarinių išvengimui. (Austrijos Respublikos baudžiamasis kodeksas 1998). Tokia nuostata, autorės nuomone, galėtų būti įtvirtinta ir BK, kurioje būtų nustatyta, jog asmuo, kuris nepranešė apie nusikaltimą, tačiau savo paties veiksmais dėjo pastangas, kad nusikalstama veika nebūtų įvykdyta ar būtų išvengta jos padarinių, būtų atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės.

Vertinant aptartas užsienio šalių baudžiamųjų kodeksų normas, kuriose numatyta atsakomybė už prisidėjimą prie nusikalstamos veikos, galima daryti išvadą, kad jose aptariamas institutas reglamentuojamas labai panašiai, kaip ir BK. Atskiro dėmesio, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos gyventojai yra gana religingi, autorės nuomone, susilaukia Austrijos ar Tadžikistano BK įtvirtintas kunigo, išpažinties metu sužinojusio apie padarytą nusikalstamą veiką, bet nepranešusio šios informacijos teisėsaugos institucijoms, imunitetas nuo baudžiamosios atsakomybės už nepranešimą apie nusikaltimą. BK 238 straipsnyje toks imunitetas neįtvirtintas.

Galima būtų pasiūlyti tokį imunitetą tiesiogiai įtvirtinti BK 238 straipsnyje, tačiau, įvertinus BPK nustatytą teisinį reguliavimą, toks pasiūlymas neteikiamas. BPK 80 straipsnio 4 punkte nustatyta, kad kaip liudytojai negali būti apklausiami dvasininkai – dėl to, kas jiems buvo patikėta per išpažintį. Tokiu būdu užtikrinama išpažinties paslaptis, kuri yra viena iš pagrindinių išpažinties atlikimo sąlygų. BPK 80 straipsnio 4 punkte įtvirtintas draudimas apklausti asmenį liudytoju. Traukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn, jis

būtų apklausiamas įtariamuoju, o tiesioginio draudimo apie ką nors apklausti asmenį įtariamuoju BPK nėra, tačiau apklausiant dvasininką dėl to, kas jiems buvo patikėta per išpažintį, kiltų konfliktas su kanonų teise, įtvirtinančia išpažinties paslaptį. Todėl nors pažodžiui aiškinant BK 238 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, ir dvasininkas gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už nepranešimą be svarbios priežasties teisėsaugos įstaigai arba teismui apie jam žinomą daromą ar padarytą labai sunkų nusikaltimą, sunkiai galima būtų įsivaizduoti situaciją, kad dvasininkas būtų traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 238 straipsnio 1 dalį už tai, kad nepranešė valstybės institucijai to, ką susižinojo per išpažintį.

2. Prisdėjimo prie nusikalstamos veikos instituto taikymas teismų praktikoje

Prisdėjimo prie nusikalstamos veikos instituto taikymo praktika nėra gausi. Išanalizuotuose teismų sprendimuose baudžiamosiose bylose buvo sprendžiami veikų kvalifikavimo pagal BK 237 ir 238 straipsnius klausimai.

2.1. BK 237 straipsnio taikymas teismų praktikoje

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 22 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-394-222/2016 analizuojami kasacinio skundo argumentai dėl neteisingo veikos kvalifikavimo pagal BK 24 straipsnio 6 dalį, BK 199² straipsnio 1 dalį bei kasatoriaus teigimu nusikalstama veika turėtų būti perkvalifikuota pagal BK 237 straipsnio 1 dalį. Teisėjų kolegija nesutiko su tokiu kasatoriaus teigimu ir nutarė, kad žemesnės instancijos teismai nusikalstamą veika inkriminavo teisingai. Antai: „Nagrinėjamoje byloje teismai nustatė, kad nuteistoji V. P. žinojo apie daromą nusikaltimą – neteisėtą disponavimą akcizais apmokestinamomis prekėmis jam nepasibaigus, t. y. iš anksto, ir tai suvokdama išreiškė savo valią padėti saugoti, laikyti ir slėpti šias prekes.<...>V. P. inkriminuota bendrininkavimo rūšis – nusikalstamos veikos padėjėja. Byloje nustatyta, kad V. P. iš anksto, t. y. nepasibaigus BK 199² straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo darymui, žinojo apie tai, kad jos sūnus A. P. disponuoja kontrabandos būdu akcizais apmokestinamomis prekėmis cigaretėmis ir veikė išvien su nusikaltimo bendrininkais (nuteistaisiais A. P. ir V. S.), kurių ketinimai neteisėtai disponuoti minėtomis prekėmis jai taip pat buvo žinomi. Siekiant kontrabanda atgabentas cigaretes, kol jos bus išgabentos, saugiai paslėpus laikyti, t. y. siekiant netrukdomai jomis disponuoti, V. P. veiksmai laikant ir slepiant gyvenamajame name bei namo kieme cigaretes ir automobilį su jomis buvo reikšmingi – be tokios pagalbos realizuoti nusikaltimo sudėties objektyviųjų požymių būtų neįmanoma arba nusikaltimo padarymas jo vykdytojams pasunkėtų. Tai reiškia, kad savo veiksmais V. P. prisidėjo prie to, kad būtų įgyvendintas nusikaltimo vykdytojų ketinimas neteisėtai disponuoti BK 199² straipsnyje nurodytu nusikalstamos veikos dalyku.<...>Teisėjų kolegija daro išvadą, kad V. P. veika kvalifikuota tinkamai ir, kaip teisingai nurodyta apeliacinės instancijos teismo nutartyje, jokio pagrindo ją kvalifikuoti pagal BK 237 straipsnio 1 dalį nėra.“

Taigi šioje byloje buvo nustatyti visi bendrininkavimui priskiriami požymiai, tokie, kaip iš anksto žinojimas apie daromą nusikaltimą bei veikimas išvien su nusikaltimo

bendrininkais, o taip pat ir veiksmų reikšmingumas, kurie esmingai palengvina bendrininkams padaryti nusikalstamą veiką. Todėl tokia nusikalstama veika negali būti inkriminuojama pagal BK 237 straipsnį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 23 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92/2010 buvo nagrinėjamas nuteistojo prašymas jo padarytą nusikaltimą perkvalifikuoti į BK 237 straipsnio 1 dalį. Kasatoriaus teigimu jo padaryta nusikalstama veika neatitinka bendrininkavimo požymių. Teisėjų kolegija sprendžia, kad: „Konstatuojant bendrininkavimą svarbu nustatyti, jog dėl nusikalstamos veikos buvo susitarta iki tos veikos darymo pradžios arba ją darant ir įrodyti, kad kiekvienas bendrininkas suvokia, jog daro nusikalstamą veiką ne vienas, o bendrai su kitais asmenimis tam tikru būdu prie jos prisidėdamas“.

Teisėjų kolegija konstatavo, jog šioje byloje tokios aplinkybės nustatytos, antai: „Teismai nustatė, kad V. L. padėjimas pasireiškė tuo, jog jis sąmoningai, žinodamas, jog padeda D. B., J. S. ir M. M. padaryti plėšimą, suteikė jiems nusikaltimo padarymo priemonę (šaunamąjį ginklą) bei saugojo nusikaltimo metu pagrobtus A. J. daiktus.<...> kasatoriaus veiksmai nebuvo atsitiktiniai, o nusikalstamu būdu įgytų daiktų slėpimas iki jų realizavimo buvo iš anksto pažadėtas.<...>Nėra teisinio pagrindo tokią V. L. nusikalstamą veiką perkvalifikuoti į BK 237 straipsnio 1 dalį, nes ji atitinka BK 180 straipsnio 3 dalyje ir 24 straipsnio 6 dalyje numatyto nusikaltimo sudėties požymius“.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 19 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-229/2009 analizuojami kasacinio skundo argumentai dėl neteisingo veikos kvalifikavimo pagal BK 237 straipsnio 1 dalį. Teismas konstatavo, jog: „...kasaciniame skunde pagrįstai nurodyta, kad apeliacinės instancijos teismas neišnagrinojo apeliacinio skundo motyvo dėl pagrobto turto vertės nustatymo. Kasaciniame skunde pagrįstai nurodoma, kad pagrobto turto vertė yra reikšminga sprendžiant nusikalstamos veikos kvalifikavimo pagal BK 178 straipsnio atitinkamą dalį ir pagal BK 237 straipsnio 1 dalį“ .

Šia nutartimi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija panaikino Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 28 d. nuosprendį ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Teismas nurodė: „Tokių reikšmingų apeliacinio skundo motyvų neišnagriniavimas yra pagrindas panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį BPK 369 straipsnio 3 dalyje nurodytu pagrindu.<...>būtina pažymėti, kad nusikalstama veika, numatyta BK 237 straipsnio 1 dalyje, padaroma tik tiesiogine tyčia. Tuo tarpu, kaip matyti iš Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 28 d. nuosprendžio, G. A. nuteistas pagal BK 237 straipsnio 1 dalį, nors teismas pripažino, kad

jo kaltė pasireiškė neatsargumo forma. Nuosprendžiu nustatyta, kad G. A. turėjo suvokti ir numatyti, jog automobilis įgytas nusikalstamu būdu. Tam, kad būtų galima jį nuteisti pagal BK 237 straipsnio 1 dalį, to nepakanka, būtina įrodyti, kad jis suvokė, jog automobilis įgytas nusikalstamu būdu, ir norėjo jį paslėpti“ Taigi nutartyje spręsti BK 237 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto nusikaltimo subjektyvuosios pusės požymio – kaltės - klausimai.

Kaltės klausimai buvo sprendžiami ir Vilniaus apygardos teismo 2022 m. rugsėjo 15 d. nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-62-885/2022, kuriuo nuspręsta, jog atsižvelgiant į bylos aplinkybes nebuvo nustatyta nusikaltimo, numatyto BK 237 straipsnio 1 dalyje požymių, todėl asmuo dėl šio straipsnio buvo išteisintas. Nuosprendyje konstatuota: „Šioje baudžiamojoje byloje V. K. yra kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką, numatytą BK 237 straipsnio 1 dalyje, o būtent tuo, kad jis, iš anksto nepažadėjęs A. M. paslėpti nužudymo įrankį - šaunamąjį ginklą, išvežė iš įvykio vietos šaunamąjį ginklą “Zoraki 2918 – B” į <...>, kur prie A. M. darbo vietos tarp automobilių padangų jis buvo paslėptas, kurio šovinių dėtuveje buvo likęs vienas perdirbtas fabrikinės gamybos 9 mm kalibro savadarbis šovinys, kuris yra šaudmuo. Kad kaltinime nurodytu laiku ir aplinkybėmis po konflikto su nukentėjusiais R. A. ir L. B. V. K. vežė A. M. į Gariūnų turgavietę, o A. M. turėjo maišelį, kuriame buvo sudėjęs savo pistoletus su šoviniais, patvirtino tiek V. K., tiek A. M.. Be to, A. M. patvirtino, kad jis norėjo paslėpti pistoletus su likusiais šoviniais savo darbo vietoje. Tačiau V. K. nepripažino, kad jis paslėpė A. M. ginklą, su kuriuo šis nužudė R. A.<...>Nusikalstama veika, numatyta BK 237 straipsnio 1 dalyje, padaroma tik tiesiogine tyčia. Todėl tam, kad būtų galima V. K. nuteisti pagal BK 237 straipsnio 1 dalį būtina įrodyti, kad jis suvokė, jog A. M. padarė labai sunkų nusikaltimą (nužudė R. A.) bei suprato, kad A. M. nori paslėpti ginklą, kuriuo iššovė ir taip pat norėjo tą ginklą paslėpti. Nepakanka nustatyti, kad V. K. turėjo suvokti ir numatyti, jog A. M. nori paslėpti ginklą, o turi būti konstatuotas jų abiejų susitarimas tą padaryti. Be to, kaip matyti iš suformuoto kaltinimo, V. K. yra kaltinamas padaręs šią nusikalstamą veiką kaip vykdytojas, tačiau pažymėtina, kad jis jokių aktyvių veiksmų dėl ginklo paslėpimo neatliko, tik nuvežė A. M. į vietą, kur šis nurodė, o aktyvius veiksmus – ginklo paslėpimą atliko A. M.

Taip pat svarbu, kad tuo metu, kai V. K. vežė A. M. iš įvykio vietos, dar nebuvo žinoma, kad R. A. mirė nuo A. M. šūvio. V. K. ikiteisminio tyrimo metu nurodė, kad kai jie išvažiavo, jaunas čigonas buvo gyvas, bet dejavo.

Be to, tai, kad V. K. neturėjo tyčios paslėpti A. M. pistoleto patvirtina ir jo pokalbiai, kuomet jis buvo suimtas ir laikomas Vilniaus VPK areštinėje („...prie manęs žmogų nušovė ,...“, gal gyvas ,...“, nežinau, kur jisai pataikė..“, „...tai šiandien sužinojau, kažkas jam padėjo

ginklus kažkur tai nusiėpt..“). Atsiėvelgiant į šias aplinkybes darytina išvada, kad kelionės iš įvykio vietos metu V. K. nežinojo, kad A. M. padarė labai sunkų nusikaltimą, kurio įrankį - pistoletą šis nori paslėpti bei, kad V. K. neturėjo tyčios paslėpti A. M. pistoleto.

Teismo vertinimu, nėra įrodyta tiesioginė tyčia V. K. veiksmuose, todėl jis išteisintinas pagal BK 237 straipsnio 1 dalį.“ (Vilniaus apygardos teismo 2022 m. rugsėjo 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-62-885/2022).

Kauno apygardos teismo 2011 m. lapkričio 14 d. nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-269-493/2011 taip pat buvo sprendžiama dėl veikos kvalifikavimo pagal BK 237 straipsnio 1 dalį teisingumo ir konstatuota, jog M. P. pagrįstai pripažintinas kaltu padaręs šią nusikalstamą veiką. Teisėjų kolegija nustatė, jog „kaltinamasis M. P., laikotarpiu nuo 2010-11-23 iki 2010-11-25, ikiteisminio tyrimo nenustatytu tikslu laiku, Lazdijų r. sav. esančiame gyvenamajame name, kuriame jis gyvena, slėpė labai sunkų nusikaltimą - nužudymą padariusį A. K., žinodamas, kad A. K. padarė labai sunkų nusikaltimą ir jo ieško policijos pareigūnai, klaidino policijos pareigūnus, rodydamas žinomai melagingas kitas galimas A. K. buvimo vietas, žinodamas, kad A. K. tose vietose nėra, įspėjo A. K. bėgti iš jo namų per langą, kai į namus atvyko A. K. ieškantys policijos pareigūnai, tokiu būdu iš anksto nepažadėjęs slėpė labai sunkų nusikaltimą – tyčinį nužudymą padariusį asmenį A. K. Šiais savo veiksmais, M. P. padarė nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 237 straipsnio 1 dalyje.

Teisėjų kolegija sprenžia, jog: „...neginčijamai nustatyta, jog M. P., laikotarpiu nuo 2010-11-23 iki 2010-11-25, ikiteisminio tyrimo nenustatytu tikslu laiku, Lazdijų r. sav., Teizų sen., Prygos k., esančiame gyvenamajame name, kuriame jis gyvena, slėpė labai sunkų nusikaltimą - nužudymą padariusį A. K., žinodamas, kad A. K. padarė labai sunkų nusikaltimą ir jo ieško policijos pareigūnai, klaidino policijos pareigūnus, rodydamas žinomai melagingas kitas galimas A. K. buvimo vietas, žinodamas, kad A. K. tose vietose nėra, įspėjo A. K. bėgti iš jo namų per langą, kai į namus atvyko A. K. ieškantys policijos pareigūnai, tokiu būdu iš anksto nepažadėjęs slėpė labai sunkų nusikaltimą – tyčinį nužudymą padariusį asmenį A. K., todėl jo veika teisingai kvalifikuota pagal Lietuvos Respublikos BK 237 straipsnio 1 dalį.“ (Kauno apygardos teismo 2011 m. lapkričio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-269-493/2011).

Taigi šiuo atveju buvo slepiamas labai sunkų nusikaltimą padaręs asmuo.

Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gruodžio 21 d. nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-18-606/2020 buvo sprendžiama, ar yra BK 237 ir BK 238 straipsniuose numatytų požymių padarytoje nusikalstamoje veikoje bei nusprendė, jog šiuo atveju

padarytos nusikalstamos veikos atitinka tiek BK 237 straipsnio 1 dalį, tiek ir BK 238 straipsnio 1 dalį bei K. K. pripažino kaltu padarius šias nusikalstamas veikas.

Teismas nustatė, kad: „kaltinamasis K. K. be svarbios priežasties nepranešė teisėsaugos įstaigai apie jam žinomą padarytą labai sunkų nusikaltimą ir slėpė labai sunkaus nusikaltimo pėdsakus. 2019 m. gegužės viduryje, tikslesnė data nenustatyta, apie 20.00 val. bute, esančiame adresu<...>, asmuo, kuriam baudžiamoji byla išskirta (A. Č.), nužudė nukentėjusįjį N. N.. Kaltinamasis K. K., būdamas minėto nusikaltimo liudininku ir žinodamas, jog N. N. nuo patirtų sužalojimų mirė, iš anksto nepažadėjęs padėjo A. Č. paslėpti nužudytojo N. N. lavoną tame pačiame bute esančioje lovos patalynės dalyje. Taigi kaltinamasis K. K. paslėpė padaryto labai sunkaus nusikaltimo pėdsakus ir iki 2019 m. birželio 18 d. be svarbios priežasties nepranešė apie tai teisėsaugos įstaigoms ar teismui.

Byloje vienareikšmiškai nustatyta, jog apie labai sunkaus nusikaltimo padarymą – N. N. nužudymą – K. K. neabejotinai žinojo. Byloje nustatyta, jog kaltinamasis K. K., 2019 m. gegužės 12 d. - 13 d. atsibudęs A. Č. bute, prie minkštojo kampo, ant kurio miegojo, atremtą į minkštojo kampo galą, pamatė N. N., kurio krūtinėje matėsi kraujas. Nustatyta, jog tai, kad N. N. nužudytas, K. K. suprato iš karto. Be to, tai, kad N. N. „padūrė“, tai yra nužudė, K. K. pasakė ir pats asmuo, kuris šią nusikalstamą veiką padarė. Taigi aplinkybę, jog N. N. yra nužudytas, K. K. sužinojo nedelsiant po nusikaltimo padarymo, 2019 m. gegužės 12 d. – 13 d., būdamas bute, adresu<...>, tai yra ne tik tiesiogiai būdamas nusikalstamos veikos padarymo vietoje, bet ir pats tiesiogiai aptikęs nužudytojo lavoną. Byloje neginčytinai nustatyta, jog, A. Č. paprašius, K. K. kartu su A. Č. N. N. kūną nutempė į kitą kambarį ir paslėpė kambariulyje buvusios sofos lovos patalynės dėžėje. Esant tokioms aplinkybėms, konstatuotina, jog K. K. neabejotinai suprato, jog slepia nusikaltimo pėdsakus – nužudyto žmogaus kūną ir taip veikė sąmoningai. Galiausiai byloje neginčytinai nustatyta, jog K. K., žinodamas apie N. N. smurtinę mirtį, ir turėdamas galimybę ne tik iš karto po to, kai sužinojo apie nusikaltimą, bet ir vėliau, policijai apie N. N. nužudymą nepranešė.

Kaltinamasis K. K. nurodė, jog N. N. kūną į kitą kambarį A. Č. padėjo nutempti ir įkelti į sofos lovos patalynės dėžę, nes buvo pasimetęs, o policijai apie N. N. nužudymą nepranešė, nes tai žadėjo padaryti A. Č.. Tačiau šie kaltinamojo argumentai K. K. kaltės padarius inkriminuojamas nusikalstamas veikas neeliminuoja ir baudžiamosios atsakomybės nešalina. Byloje objektyviai nustatyta, jog duomenų, kad K. K. dėl psichikos sutrikimo būtų negalėjęs suprasti savo veiksmų esmės ar būtų negalėjęs jų valdyti jam inkriminuojamų nusikalstamų veikų darymo metu, byloje nėra. Be to, byloje nustatyta, jog po nusikalstamos veikos padarymo mobiliojo ryšio priemonėmis bendraudamas su E. V., K. K. liepia E. V. apie įvykio aplinkybes telefonu nekalbėti. Ši aplinkybė objektyviai ir

neiginčytinai suponuoja, jog K. K. suprato ir suvokė nužudymo ir po to sekusių jo veiksmų slepiant nusikaltimo pėdsakus nusikalstamą pobūdį.“ (Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gruodžio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-18-606/2020).

Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 19 d. nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-82-593/2018 buvo sprendžiama, ar asmens veiksmai buvo teisingai kvalifikuoti pagal BK 237 straipsnio 1 dalį, kaip nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimas. Teisėjų kolegija, išanalizavusi visas nusikaltimo aplinkybes nusprendė, kad asmens veika ikiteisminio tyrimo metu buvo teisingai kvalifikuota ir P. G. pripažino kaltu pagal BK 237 straipsnio 1 dalį.

Antai: „P. G. būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, kas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, iš anksto nepažadėjęs paslėpė kito asmens padaryto labai sunkaus nusikaltimo – kvalifikuoto nužudymo pėdsakus – kartu su A. I. 2017-01-27 apie 18.00 val. automobiliu v. n. nuvežė A. I. 2017-01-27 apie 00.30 val., jo gyvenamame name nužudyto A. B. lavoną ir A. I. atidalintas A. B. lavono dalis į pievoje esantį betoninį drenažo šulinį įmetė atidalytas A. B. lavono abi kojas, kairę ranką ir į melioracijos griovį įmetė lavoną bei slėpė šią A. I. padarytą nusikalstamą veiką iki 2017-01-28 04.00 val., kai buvo sulaikytas policijos.

Bylos duomenimis neiginčijamai nustatyta, jog P. G. namuose buvo įvykdytas labai sunkus nusikaltimas – nužudytas A. B.. P. G. pats matė daromą nusikaltimą, matė nužudytojo kūno dalis, kas leidžia daryti išvadą, jog P. G. neabejotinai suprato, jog A. B. nužudytas. Taip pat nustatyta, jog P. G. iš anksto nepažadėjęs A. I., atliko veiksmus, kuriais buvo slepiamas nužudytojo kūnas – padėjo į automobilį įdėti maišą su kūno dalimis, važiavo kartu su A. I. už miestelio, kur nužudytojo kūnas buvo paslėptas šulinyje ir melioracijos griovyje.<...>Byloje nustatyta, jog po nusikaltimo padarymo A. I. ne iš karto atliko lavono slėpimo veiksmus – jis buvo nuėjęs į savo namus, atsinešė įrankį, kurį vėliau panaudojo kūno dalių atidailijimui, ėjo į savo motinos namus pasiimti automobilio, kuriuo vėliau vežė kūną. Šios nustatytos aplinkybės leidžia pagrįstai teigti, jog gana ilgą laiko tarpą P. G. buvo namuose vienas, todėl akivaizdu, jog per šį laikotarpį jis turėjo realią galimybę pasišalinti iš įvykio vietos ir tolimesniuose A. I. veiksmuose nedalyvauti. Tačiau jis pasirinko kitą veikimo būdą – liko namuose, matydamas, kad į maišus sudėta ne kas kitas, o nužudytojo kūnas ir kūno dalys krovė maišą į automobilį bei važiavo kartu su A. I. jų paslėpti. Nustatytos aplinkybės leidžia pagrįstai teigti, jog P. G. atlikdamas šiuos veiksmus suvokė, jog taip slepiami nusikaltimo pėdsakai – kūnas. Nors P. G. neigia, jog padėjo A. I. nešti maišą į automobilį, tačiau tokius jo parodymus paneigia A. I. parodymai, kur jis nurodo, kad vieną maišą į automobilį įdėjo P. G. bei liudytojos K. D. nurodytos aplinkybės,

jog pusbrolis jai pasakojo, kad nešė krovė maišus. Nors P. G. nurodo, jog dėl ilgalaikio girtavimo ir buvimo apsvaigus įvykio metu nesuvokė kas vyksta, tačiau tokie jo parodymai vertinami kritiškai, kadangi jis pakankamai aiškiai pagrindines įvykio aplinkybes nurodė savo pusseserei, o duodamas parodymus nurodė ne tik esminius įvykio momentus, bet ir pakankamai nereikšmingas aplinkybes – apie iš jo namų paimtą tik vieną baltą maišą (kūno dalims sudėti), apie automobilio, kuriuo atvažiavo A. I. spalvą ir dydį, nurodydamas, jog tai ne A. I. automobilis. Šie duomenys leidžia teismui daryti išvadą, jog nežiūrint P. G. girtumo, jis suvokė esmines įvykio aplinkybes. <...> Esant šioms aplinkybėms, kolegija daro išvadą, jog P. G. veikoje yra visi nusikaltimo, numatyto BK 237 straipsnio 1 dalyje, požymiai ir jo veika ikiteisminio tyrimo metu kvalifikuota teisingai.“ (Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-82-593/2018).

Kauno apygardos teismo 2016 m. birželio 10 d. nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-194-317/2016 išdėstyta pozicija, kada yra taikomas BK 237 straipsnis, o kuriais atvejais šis straipsnis negali būti inkriminuojamas: „...byloje nėra ir kitų objektyvių įrodymų, leidžiančių konstatuoti, kad D. S. 2014 m. balandžio 29 d., apie 10.20 val., veikdama bendrai su J. S., automobiliu Mercedes Benz Kaune, turėdama tikslą platinti, neteisėtai gabeno narkotines medžiagas. Tai, kad nuteistoji, policijos pareigūnams sustabdžius jos sutuoktinio vairuojamą automobilį, J. S. prašymu, pro atidarytą automobilio langą išmetė baltoje servetėlėje susuktą paketėlį, aukštesniojo teismo vertinimu, taip pat neleidžia daryti kategoriškos išvados, jog ji žinojo, kas konkrečiai yra toje servetėlėje ir joje esančiame polietileningame maišelyje. Byloje nėra jokių objektyvių įrodymų, paneigiančių tokią nuteistosios versiją. Juolab, leidžiančių konstatuoti, jog ji žinojo apie jos sutuoktinio gabenamas narkotines medžiagas (jų pavadinimą, kiekį), jų gabenimo tikslą, tarėsi kartu jas gabenti ar bent pritarė tokiems jo veiksams, iš anksto pažadėjo dalyvauti tokiuose veiksmuose ar pažadėjo paslėpti narkotines medžiagas, jų sulaikymo metu ir pan. t. y. pripažinti bendrininkavimo faktą disponuojant dideliu kiekiu narkotinių medžiagų su tikslu jas platinti. Kaip teisingai pažymėjo D. S. ir J. S. gynėjas apeliaciniuose skunduose, net jeigu ir būtų nustatyta, kad baltoje servetėlėje susuktą paketėlį pro atidarytą automobilio langą išmetė žinodama, kad jame yra heroinas, jos veiksmai galėtų būti kvalifikuojami tik kaip nusikaltimo slėpimas pagal BK 237 straipsnio 1 dalį, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad D. S. yra J. S. sutuoktinė, ji negali atsakyti už tokius veiksmus. BK 237 straipsnio, numatančio atsakomybę už nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimą, 2 dalyje yra nustatyta, jog už šiame straipsnyje numatytas veikas neatsako nusikaltimą padariusio asmens artimieji giminaičiai ir šeimos nariai. Tai, kad ant D. S. džinsų ir marškinėlių paviršių buvo rasta psichotropinių medžiagų – amfetamino ir metamfetamino – pėdsakų,

neduoda pagrindo teigti, jog ji ne tik žinojo apie kaltinime nurodytų narkotinių medžiagų buvimą automobilyje jo sustabdymo metu, bet ir pati bendrininkavo gabenant didelį kiekį narkotinių medžiagų tikslu jas platinti. Tyrimo metu nenustačius, kokiomis aplinkybėmis ir kada amfetamino ir metamfetamino pėdsakai atsirado ant kaltinamosios rūbų, galima daryti tik prielaidas, kuriomis negali būti grindžiamas kaltinimas bei objektyviai patvirtinamos veikos padarymo aplinkybės. Negalima atmesti to (kas šiuo atveju nėra paneigta tyrimo duomenimis), jog šių medžiagų pėdsakai ant nuteistosios rūbų galėjo atsirasti nuo jos sutuoktinio J. S., su kuriuo ji gyvena, naudojasi ta pačia gyvenamąja patalpa, toje pačioje spintoje laiko drabužius ir fiziškai kontaktuoja, drabužių ir rankų, nuo kitų asmenų, galiausiai ir pačiai kaltinamajai praeityje vartojant tokias medžiagas, ar jas platinant (kas nagrinėjamu atveju nėra D. S. inkriminuota). Taigi, galima daryti įvairias prielaidas, apie tokių medžiagų patekimo aplinkybe ant kaltinamosios rūbų, tačiau vertinti tai kaip įrodymą, kad D. S. gabeno heroiną, turėdama tikslą jį platinti, nėra jokio objektyvaus pagrindo“. (Kauno apygardos teismo 2016 m. birželio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-194-317/2016).

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija išnagrinėjo baudžiamąją bylą, kurioje apeliaciniu skundu buvo prašoma perkvalifikuoti nusikalstamą veiką į BK 237 straipsnio 1 dalį, tačiau teisėjų kolegija, įvertinusi visas bylos aplinkybes, nusprendė, jog nėra tam teisinio pagrindo. Antai: „...Kaip matyti iš skundžiamo nuosprendžio turinio, įvertinęs pirmiau aptartas įvykio aplinkybes bei tokius nuteistųjų parodymus, apygardos teismas padarė išvadą, jog Ž. S. , K. S. ir E. U. nesuvokė, jog užkasa dar gyvą Š. K. , nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai suvokti, ir atitinkamai numatyti tokių savo veiksmų pasekmes.<...>Tačiau darydamas tokią išvadą apygardos teismas tinkamai neįvertino faktiniais bylos duomenimis nustatytų aplinkybių, kad tiek Ž. S. , tiek K. S. ir E. U. įvykio metu žinojo, jog įvykio dieną Š. K. vartojo alkoholį bei psichotropines medžiagas, taip pat jiems buvo žinomas ir smurto prieš Š. K. panaudojimo faktas, suduodant smūgius į gyvybiškai svarbią kūno vietą – galvą (Ž. S. matė T. A. U. suduodant smūgius Š. K. į galvos sritį ir apie tai papasakojo K. S. ir E. U.. Taigi, pamatę be sąmonės gulintį Š. K. , Ž. S. , K. S. ir E. U. , taip pat kaip ir smurtą prieš nukentėjusįjį įvykio vakarą panaudojęs T. A. U. , suprato, kad Š. K. sveikatai ir gyvybei dėl T. A. U. pavartoto smurto ir/ar dėl jo paties suvartotų psichiką veikiančių medžiagų iškilo realus pavojus. Nepaisant to, nei vienas iš jų nesiėmė įprastų tokiais atvejais priemonių, kad praradusiam sąmonę Š. K. būtų suteikta kvalifikuota medicinos pagalba – neiškvietė greitosios medicinos pagalbos, nenuvežė nukentėjusiojo į artimiausią medicinos įstaigą. Nors nuteistieji nurodė, kad patys bandė gaivinti Š. K. , tačiau, kaip matyti iš bylos

medžiagos, nei vienas iš jų jokių specialių šios srities žinių neturėjo, be to, visi buvo apsvaigę nuo alkoholio ir psichotropinių medžiagų, taigi suprato, kad dėl žinių, patirties stokos bei savo būsenos nei jie, nei T. A. U. realiai suteikti pagalbą be sąmonės esančiam Š. K., taip pat, kaip ir neabejotinai nustatyti, ar nukentėjusiojo gyvybinės funkcijos nustojo veikti, ar ne, neturi galimybių. Juolab, kad patys nuteistieji Ž. S., K. S. ir E. U. Š. K. gyvybinių funkcijų net ir netikrino, nors K. S. ir E. U. darė nukentėjusiajam dirbtinį kvėpavimą, tačiau patys pripažino, kad į tokią svarbią aplinkybę, kaip nukentėjusiojo kūno temperatūra, faktiškai neatkreipė dėmesio, taip pat nebandė išsiaiškinti, kaip stipriai T. A. U. sumušė Š. K., ar būtent šio nuteistojo veiksmai, ar psichotropinių medžiagų vartojimas lėmė tokią nukentėjusiojo būklę, o tiesiog pasikloviė T. A. U. manymu, kad Š. K. yra negyvas bei pritarė pastarojo siūlymui paslėpti nukentėjusiojo kūną<...>Kiekvienas normalaus protinio išsivystymo žmogus suvokia, kad tokie veiksmai, kaip be sąmonės esančio žmogaus užkasimas, yra pavojingi kito žmogaus gyvybei, taigi, Ž. S., K. S. ir E. U. faktiškai neįsitikinę, jog Š. K. tikrai mirė, privalėjo suvokti ir suvokė, kad nuveždami nukentėjusį į mišką ir ten jį užkasdami, gali atimti Š. K. gyvybę. Tokį jų suvokimą be pirmiau aptartų aplinkybių patvirtina ir tai, jog nepavykus nukentėjusiojo atgaivinti darant išorinį širdies masažą ir dirbtinį kvėpavimą, nuteistieji kalbėjo, kad reikia iškviesti greitąją medicinos pagalbą, nuvežus į mišką dar kartą buvo bandoma apčiuopti Š. K. pulsą.<...>Ž. S., K. S. ir E. U.<...>nebūdami tikri, kad užkasa negyvą nukentėjusį, sąmoningai leido tokioms pasekmėms kilti, taigi, veikė netiesiogine tyčia, o ne dėl nusikalstamo nerūpestingumo. Ž. S., K. S. ir E. U. apeliaciniame skunde teigia, kad jų tyčia buvo nukreipta į T. A. U. padaryto nusikaltimo slėpimą, tačiau pirmiau aptartos įvykio aplinkybės rodo, jog pastarieji ne slėpė T. A. U. padarytą nusikaltimą, bet faktiškai prisijungė prie T. A. U. daromos nusikalstamos veikos – Š. K. tyčinio nužudymo, kuris jau buvo pradėtas, tačiau dar nebaigtas, ir tai suvokdami, pritardami T. A. U. siūlymui užkasti nukentėjusį, patys kartu su juo atliko aktyvius veiksmus – E. U. kartu su T. A. U. nešė nukentėjusį į automobilį, įkėlė jį į bagažinę, miške iš jos iškėlė, nešė iki iškastos duobės ir į ją įkėlė, Ž. S. iš namų paėmė duobei iškasti reikalingas priemones – kastuvus, savo vairuojamam automobiliu gabeno nukentėjusį į mišką, kur visi nuteistieji pakaitomis, vieni kasdami, o kiti šviesdami, iškasė duobę, o vėliau joje užkasė nukentėjusį, ir būtent šiais bendrais visų nuteistųjų t.y. T. A. U., Ž. S., K. S. ir E. U., veiksmais buvo pasiektas nusikalstamas rezultatas – Š. K. neteko gyvybės. Taigi, vertinti nustatytus Ž. S., K. S. ir E. U. veiksmus kaip iš anksto nepažadėtą nusikaltimo slėpimą nėra teisinio pagrindo.“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-179/2014).

Bendrininkavimo ir nusikaltimo slėpimo atirbojimo klausimas spręstas Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. lapkričio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-380/2008 nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-380/2008, kurioje buvo sprendžiama dėl veikos kvalifikavimo ir nutarta G. A. nusikalstamą veiką perkvalifikuoti iš BK 24 straipsnio 6 dalies, 178 straipsnio 3 dalies į BK 237 straipsnio 1 dalį. „...Kaip jau aptarta aukščiau, yra įrodyta, kad G. A., D. L. paprašius, surado ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmens pagrobta automobiliui paslėpti vietą ir žmogų (V. A.), kuris galėtų nutempti pagrobtą autovežį „MAN 18.224“ į tą vietą, taip pat užpylė automobilio užvedimui reikalingo kuro. Tokiu būdu G. A., atlikdamas šiuos veiksmus, paslėpė kito asmens nusikalstamu būdu įgytą didelės vertės daiktą - autovežį „MAN 18.224“. Ši G. A. veika yra pavojinga ir BK uždrausta. BK 237 straipsnio 1 dalis numato baudžiamąją atsakomybę tam, kas iš anksto nepažadėjęs paslėpė, sunaikino ar sugadino kito asmens padaryto sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo pėdsakus, įrankius ar priemones, nusikalstamu būdu įgytus daiktus, kitus su slepiamu nusikaltimu susijusius dalykus, turinčius įrodomosios reikšmės, arba slėpė nusikaltimą padariusį asmenį. Nuteistasis G. A. tvirtina, kad jis nežinojo, kad autovežis „MAN 18.224“, yra vogtas. Taip pat to negalėjo suvokti, nes prie šio autovežio priėjęs nebuvo, kaip ir įlipęs į autovežio kabiną. Tačiau, šie nuteistojo G. A. teiginiai, atmestini. Vien D. L. su G. A. užmaskuota pokalbių forma, skubus prašymas nakties metu surasti kažkokį žmogų, kuris galėtų nutempti autovežį nuo autostrados, leidžia teigti, kad G. A. turėjo suvokti ar numanyti, kad automobilis, kuriuo jis rūpinosi (surado asmenį, kuris galėtų nutempti sugedusi autovežį ir šį pataisyti ir pateikė automobilio užvedimui reikalingą kurą), įgytas nusikalstamu būdu. Be to, kaip matyti įvykio vietos apžiūros metu nuo autovežio „MAN 18.224“ vairuotojo sėdynės buvo paimtas kvapo pėdsakas, kuris, kaip nustatė kinologijos centro specialistas, yra nuteistojo G. A. . Tai rodo, kad G. A. ne tik matė pagrobtą autovežį „MAN 18.224“ žinojo, kaip šis atrodo, bet ir buvo įlipęs į pagrobto autovežio kabiną. Iš įvykio vietos apžiūros 2005 m. balandžio 8 d. protokolo nustatyta, kad apžiūrėjus autovežį jame rasta sulaužyta plastmasinė vairo apdaila, užvedimo spynelėje įkištas geležinis įrankis. Tai, kad autovežio „MAN 18.224“ užvedimo spynelėje nebuvo užvedimo rakto, buvo įkištas tik kažkoks geležinis įrankis, savo parodymuose nurodė ir liudytojas V. A., pas kurį šis autovežis buvo atitemptas suremontuoti į sodybą. Visi šie duomenys – V. A. matė, koks tai yra autovežis, kad jo užvedimo spynelė yra sugadinta, joje įkištas ne užvedimo raktelis, o kažkoks geležinis įrankis, kolegijos nuomone, taip pat leidžia daryti išvadą, jog G. A. turėjo suvokti, kad jo parūpintas kuras, surastas asmuo, galintis nutempti autostradoje sugedusi pagrobtą autovežį, buvo reikalingi tam, kad būtų

paslėptas autovežis, kuris įgytas padarant sunkų nusikaltimą – didelės vertės svetimo turto vagystę, tai yra nusikalamu būdu.“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. lapkričio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-380/2008).

2.2. BK 238 straipsnio taikymas teismų praktikoje

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija nagrinėjo baudžiamąją bylą pagal kasacinį skundą, kuriuo kasatoriai teigė, jog teismai netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą nes, pasak jų, nusikalstama veika turėjo būti kvalifikuojama pagal BK 238 straipsnio 1 dalį, tačiau teisėjų kolegija atmetė šiuos kasacinio skundo argumentus. Antai: „...Kasatoriai nurodo, kad teismai byloje netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, t. y. nuteistųjų E. S. ir M. L. nusikalstamą veiką turėjo kvalifikuoti ne pagal BK 260 straipsnio 3 dalį, o pagal 238 straipsnio 1 dalį, nes jie, atvykę į garažą ir jame pamatę labai didelį kiekį psichotropinės medžiagos, savanoriškai atsisakė daryti nusikalstamą veiką ir iš garažo pasišalino, tačiau apie D. A. daromą nusikaltimą nepranešė teisėsaugos institucijoms.<...>atmestinas kasacinių skundų argumentas, kad nuteistųjų M. L. ir E. S. veika turėjo būti kvalifikuota pagal BK 238 straipsnio 1 dalį (nepranešimas apie nusikaltimą), nes jie atvykę į garažą ir pamatę labai didelį kiekį psichotropinės medžiagos išsigando, savanoriškai atsisakė daryti nusikalstamą veiką ir iš garažo pasišalino, tačiau apie D. A. daromą veiką nepranešė teisėsaugos institucijoms. Tokiais argumentais kasatoriai iš esmės prašo byloje nustatyti naujas faktines aplinkybes. Kaip jau minėta, kasacinės instancijos teismas priimtus nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas skundas, tikrina tik teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis), todėl byloje surinktų įrodymų iš naujo nevertina, naujų įrodymų nerenka ir faktinių bylos aplinkybių nenustatinėja. Pažymėtina, kad nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismai, įvertinę byloje surinktų įrodymų visumą, faktinių aplinkybių, leidžiančių spręsti apie nuteistųjų savanorišką atsisakymą daryti nusikalstamą veiką, nenustatė. Nenustačius tokių aplinkybių, nėra teisinio pagrindo spręsti, kad nuteistieji savanoriškai atsisakė daryti nusikalstamą veiką, ir jų veiksmus kvalifikuoti pagal BK 238 straipsnio 1 dalį.“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-421/2012).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 3 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431-746/2015 buvo nagrinėjamas kasatoriaus skundas dėl liudytojų patraukimo baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 238 straipsnio 1 dalį, nes, pasak kasatoriaus, jos žinojo apie daromą nusikaltimą, tačiau apie tai nepranešė teisėsaugos

institucijoms. Šioje byloje teisėjų kolegija konstatavo, jog vis dėlto nebuvo pagrindo liudytojų traukti baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 238 straipsnį dėl to, kad: „...Kaip matyti iš<...>liudytojų ikiteisminio tyrimo metu duotų parodymų, jos nežinojo apie daromą ar padarytą labai sunkų nusikaltimą – tik matė pas jas atvykusį sužeistą V. V., iš kurio sužinojo, kad jis susimušė su vaikinais, pabėgo nuo policijos ir negali grįžti į Naująją Akmenę, nes jo ieškos policija, tačiau neprisipažino joms nužudęs žmogų, t. y. padaręs labai sunkų nusikaltimą“. Taigi šioje baudžiamojoje byloje nebuvo nustatyti BK 238 straipsnį apibūdinantys požymiai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 5 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-130/2011 buvo nagrinėjamas kasacinis skundas dėl veikos perkvalifikavimo į BK 238 straipsnį.

Teisėjų kolegija konstatavo, jog jokio pagrindo nuteistojo nusikalstamos veikos perkvalifikavimui į BK 238 straipsnį nėra. Antai: „Bylos duomenimis nustatyta, kad abu nuteistieji dalyvavo tiek nužudant A. A. ir M. J., tiek užkasant jų kūnus. Jie abu buvo įvykio vietoje, abu naudojo smurtą ir slėpė nusikaltimų pėdsakus. Tai tapo pagrindu išvadai, kad A. M. ir A. O. veikė bendrai, kaip bendrininkų grupė. Nors nuteistasis tvirtina, kad jokio išankstinio susitarimo nužudyti A. A. bei M. J. nebuvo, tačiau, inkriminuojant nužudymą, padarytą bendrininkų grupe, pakanka nustatyti, jog du ar daugiau asmenų bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje susitarė šią nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, ir toks susitarimas nebūtinai turi būti išreikštas žodžiu. Susitarti įmanoma ir konkliudentiniais veiksmais, pvz., rodant pritarimą kito asmens smurtavimui, prisidedant prie smurtinių veiksmų, slepiant nusikaltimo pėdsakus, kaip ir buvo šiuo konkrečiu atveju.<...>Apie nuteistųjų nusikalstamų veiksmų ir tyčios bendrumą rodo ir tai, kad jie stipriai sumušta, tačiau dar gyvą nukentėjusįjį vežiojo automobiliu bagažinėje, grįžo į kaimą pasiimti kastuvo, po nužudymo nuteistieji kartu girtavo A. O. namuose. Nekyla abejonių ir dėl bendrininkavimo nužudant M. J.. A. M. teiginiai, pagal kuriuos jis buvo tik pasyvus šio nužudymo stebėtojas, neatitinka bylos medžiagos. M. J. buvo nužudytas netrukus po A. A. nužudymo bei jo lavono paslėpimo. Taigi abu nuteistieji, ką tik nužudę žmogų, vėl ėmėsi smurto prieš kitą asmenį, kaip ir pirmuoju atveju nuvežė nukentėjusįjį į miško masyvą, ten jį intensyviai mušė, o šiam mirus, jo lavoną paslėpė greta prieš tai nužudyto A. A. lavono užkasimo vietos. Šios aplinkybės rodo, kad A. M. ne tik suprato dalyvaujantis atimant gyvybę M. J., tačiau ir to norėjo“.

Taigi šioje byloje buvo nustatyti požymiai, atitinkantys nužudymą, padarytą bendrininkų grupe, nuteistuosius vienijo tyčios bendrumas, jie veikė bendrai, taigi inkriminuoti BK 238 straipsnį nėra jokio pagrindo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija atmetė nuteistojo A. K. kasacinį skundą dėl nusikalstamos veikos perkvalifikavimo pagal BK 238 straipsnį dėl šio argumento nepagrįstumo. Teisėjų kolegija nustatė, kad: „...Kasatorius prašo jo veiką perkvalifikuoti į BK 238 straipsnį, nes jis nepranešė apie įvykdytą nusikaltimą, ir atsižvelgti į tai, kad taip pasielgė dėl to, kad jis daugiau kaip metus gyveno su G. S. seserim K. S. ir ruošėsi kurti šeimą, o jos brolis G. S. buvo lyg ir svainis, todėl jis, bijodamas prarasti K., nepranešė apie nusikaltimą.<...>Nuteistojo kasacinio skundo argumentas, kad jo nusikalstama veika turi būti kvalifikuota ne pagal BK 180 straipsnio 3 dalį, o pagal BK 238 straipsnį, nepagrįstas. Pirmosios instancijos teismo išvada, kad A. K. dalyvavo užvaldant S. K. turtą plėšimo būdu, panaudojant šaunamąjį ginklą, susitaręs tai daryti su G. S. ir šį susitarimą įgyvendino po to, kai G. S. nušovė taksistą, pagrįsta. Tokią išvadą teismas padarė remdamasis ištirtų bylos įrodymų visetu. A. K., sėsdamas į nukentėjusiojo vairuojamą automobilį, žinojo, kad G. S. turi šaunamąjį ginklą, žinojo, kad šis ginklas bus panaudotas užvaldant nukentėjusiojo turtą, ir savo konkrečiais veiksmais šį susitarimą realizavo. Tai, kad A. K. būsimų veiksmų pobūdis buvo žinomas, patvirtina G. S. parodymai, duoti teisme, jog A. K. turėjo padėti atimti iš nukentėjusiojo turtą. Tiek kasatoriaus, tiek G. S. versija, kad buvo sumanymas užvaldyti tik neva nukentėjusiajam priklausantį šautuvą, teismų tirta ir visiškai atmesta. Kasatoriaus konkretūs veiksmai po to, kai G. S. nužudė S. K. (padėjo nužudytojo kūną pertempti ant galinės sėdynės, padavė G. S. replės, kuriomis šis nutraukė nuo nužudytojo rankos žiedą, pats pasiėmė mobiliojo ryšio telefono aparatą, užvaldytu automobiliu, vairuojant G. S., kurį laiką važiavo, po to kartu su G. S. padavė žiedą ir mobiliojo ryšio telefono aparatą), teismų pagrįstai įvertinti kaip įrodantys susitarimo tarp A. K. ir G. S. atitinkamu būdu užvaldyti svetimą turtą buvimą.“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-544/2004).

Lietuvos apeliacinio teismo mišri Baudžiamųjų bylų skyriaus ir Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija nagrinėjo bylą dėl Vilniaus apygardos teismo nuosprendžio, kuriuo R. M. buvo išteisinta pagal BK 238 straipsnio 1 dalį dėl to, jog R. M. nepadarė veikos, kuri turi nusikaltimo ar baudžiamojo nusizengimo požymių. Teisėjų kolegija konstatavo, jog R. M. buvo išteisinta Vilniaus apygardos teismo priimtu nuosprendžiu pagal BK 238 straipsnio 1 dalį pagrįstai.

Antai: „R. M. buvo kaltinama įvykdžiusi nusikaltimą, numatytą BK 238 straipsnio 1 dalyje, tuo, kad 2018 m. sausio 9 d. apie 20.30 val. būdama Bare – kibininėje bendraudama su nusikaltimą padariusiais asmenimis A. J. ir K. P. S., iš jų sužinojusi apie padarytą labai sunkų nusikaltimą, kad 2018 m. sausio 7 d. apie 01.00 val. T. P., A. J. ir K. P. S. statybvietėje

turėdami tikslą pagrobti degalus, tyčia nužudė statybvieta saugojusį sargą ir jo kūną išvežę automobiliu VW TAURAN į mišką, sudegino, turėdama galimybę, tyčia, be svarbios priežasties nepranešė apie tai teisėsaugos įstaigai.<...> Prokuroro akcentuojama aplinkybė, kad pats nepranešimo faktas jau laikomas nusikaltimu, taip pat pateikta pozicija dėl R. M. brandos, aktyvumo ir žingeidumo bei laiko tarpo pranešimui apie sužinotas aplinkybes pakankamumo, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegijos vertinimu, nesudaro pagrindo paneigti pirmosios instancijos teismo padarytą išvadą dėl R. M. veiksmų teisinio įvertinimo.<...> Pagal išteisintosios R. M. parodymus, pradžioje, ji A. J. tam tikru laiko tarpu pasakytų padrikų teiginių (frazijų) nevertino rimtai, kadangi kalbėdamas A. J. elgėsi nerimtai, viską sakė juokais, detaliau nieko nepapasakojo apie nusikaltimo padarymo aplinkybes, o ir K. P. S. į tai niekaip nesureagavus, jai galėjo susidaryti įspūdis, kad taip yra juokaujama. Šios R. M. nurodytos aplinkybės nebuvo paneigtos. Įvertintina ir tai, jog jų tarpusavio bendravimo metu R. M. nebuvo atskleistos nagrinėjamo įvykio padarymo aplinkybės, dėl ko ji galėjo nebūti visiškai įsitikinusi, jog jie su minėtu įvykiu susiję. Paties A. J. aiškinimu, apie įvykį jis R. M. papasakojo ne viską, o ji juo nepatikėjo. R. M. ir A. J. tarpusavio bendravimo metu išsakytos frazės, momentai (laikas), kada visa tai buvo ir kaip tai buvo sakoma, nėra vienareikšmiai, todėl nelaikytini pakankamais duomenimis spręsti, kad R. M. neabejotinai turėjo suprasti, kad jie padarė sunkų nusikaltimą ir nepranešdama apie tai teisėsaugos pareigūnams, ji tyčia padarė jai inkriminuotą nusikalstamą veiką. Ir nors prokuroras teigia, kad R. M. aktyviai išklausinėjo A. J., ir todėl turėjo suprasti, kad A. J. kalbos nebuvo prasimanymas, noras pajuokauti, tuo pačiu nesutinka ir su pirmosios instancijos teismo išvada dėl išteisintosios amžiaus, jos brandumo įtakos įvertinti šią informaciją, teisėjų kolegija pritaria pirmosios instancijos teismo išvadai. Teismas nustatė, kad R. M. dėl savo amžiaus, gyvenimiškos patirties stokos, jos nurodytų informacijos gavimo aplinkos ir būdo galėjo nesuvokti padaryto labai sunkaus nusikaltimo fakto (pažymėtina ir tai, kad A. J., konkrečiau užsiminė tik apie kuro vagystę), o tuo pačiu ir būtinumo apie tai pranešti teisėsaugos institucijoms. Reikšminga ir tai, kad nuo R. M. sužinojimo iki A. J. ir kitų nusikaltimo bendrininkų sulaikymo, nebuvo praėjusi nė para. Galima daryti tik prielaidą, kad tam tikrą informacijos vertinimą ji galėjo susidaryti tą vakarą įvykusio susirašymo su A. J. trumposiomis žinutėmis vėlai vakare, tačiau, kaip minėta, R. M. amžius, branda, aplinkos įtaka, pasakymo forma ir turinys nesuponuoja išvados, kad R. M. suprato gavusi informaciją apie padarytą labai sunkų nusikaltimą ir ją turėjo pranešti teisėsaugos pareigūnams. Pažymėtina ir tai, kad jau kitą dieną A. J. ir kiti nusikalstamos veikos bendrininkai buvo sulaikyti. Taigi, laiko tarpas, per kurį R. M. objektyviai galėjo suvokti, kad atitinkama A. J. kalba buvo tiesa bei kad turi pareigą apie

tai pranešti teisėsaugos institucijoms, buvo pakankamai trumpas. Neatmestina ir aplinkybė, kad R. M. kitą dieną sužinojo apie A. J. ir kitų jos pažįstamų asmenų sulaikymą, kas taip pat turėjo įtakos, dėl ko ji nesikreipė į teisėsaugos institucijas, t. y. pareigūnai duomenimis apie įvykį ir jame dalyvavusius asmenis jau disponavo, o apie patį įvykį ir kaltininkų sulaikymą buvo pranešta per visuomenės informavimo priemones. Taigi, logiška ir natūralu, jog visos šios aplinkybės turėjo reikšmės R. M. suvokimui ir veiksams, kas labai aiškiai atsispindėjo ir aiškinantis šios situacijos aplinkybes pirmosios instancijos teisme. Todėl nėra pagrindo nesutikti su teismo padarytu vertinimu dėl išteisintosios gebėjimo suvokti pareigą informuoti teisėsaugos institucijas. Remdamasi išdėstytu, teisėjų kolegija konstatuoja, kad R. M. išteisinta jai nepadarius veikos, turinčios BK 238 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos požymių, pagrįstai.“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-30-487/2020).

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija nagrinėjo bylą pagal Kauno apygardos prokuratūros skyriaus prokuroro apeliacinį skundą kuriuo buvo teigiama, jog Kauno apygardos teismo 2012 m. liepos 5 d. nuosprendis yra nepagrįstas ir neteisėtas dėl Š. P. padarytos veikos kvalifikavimo pagal BK 238 straipsnio 1 dalį, o ne BK 129 straipsnį. Vis tik Lietuvos apeliacinis teismas nutarė, jog pirmosios instancijos teismas teisingai nustatė faktines bylos aplinkybes ir nusikalstamų veikų kvalifikacija Š. P. pagal BK 238 straipsnio 1 dalį yra pagrįsta.

Antai: „Š. P. nuteistas už tai, kad be svarbios priežasties nepranešė teisėsaugos institucijai apie jam žinomą padarytą labai sunkų nusikaltimą, o būtent: 2011 m. balandžio 17 d. būdamas bute, esančiame<...>, ir sodo sklype, esančiame<...>, žinodamas, kad J. A. ir R. S. sumušė ir sunkiai sužalojo D. V., matydamas, kad D. V. padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas, suvokdamas, jog sužalojimą ir nusikaltimą, numatytą BK 135 straipsnio 2 dalies 2 punkte, padarė J. A. ir R. S., be svarbios priežasties apie labai sunkaus nusikaltimo padarymą nepranešė teisėsaugos įstaigai. Š. P. padarė nusikaltimą, numatytą BK 238 straipsnio 1 dalyje.<...>Pirmosios instancijos teismas, ištyręs įrodymus, juos išsamiai išanalizavęs ir vadovaudamasis įstatymo reikalavimais įvertinęs, teisingai nustatė faktines bylos aplinkybes. Nuosprendyje išdėstytos ir motyvuotos teismo išvados leidžia teigti, kad nuteistųjų kaltė, jų tyčia, nusikalstamų veikų kvalifikacija<...>Š. P. pagal BK 238 straipsnio 1 dalį yra teisinga.<...>Teisėjų kolegijos nuomone, pirmosios instancijos teismas nuosprendyje motyvuotai ir pagrįstai Š. P. veiką kvalifikavo pagal BK 238 straipsnio 1 dalį. Kaip jau buvo minėta anksčiau, nusikalstamą veiką pagal BK 129 straipsnį galima kvalifikuoti tik tada kai yra neteisėtai atimama kitam žmogui gyvybė tyčia. Iš byloje esančių liudytojų L. V., G. L. ir nukentėjusiosios I. V. parodymų sektų, kad jos nematė Š.

P. smurtaujančio prieš D. V.. Patys nuteistieji R. S. ir J. A. taipogi nei ikiteisminio tyrimo metu, nei teisme nenurodė, jog būtų matę Š. P. smurtaujantį prieš D. V.. Liudytoja A. A. parodė, kad iš J. A. sužinojusi, jog Š. P. buvo atėjęs pas D. V. ir tada jie visi išvyko į sodą. Vėliau Š. P. į sodą grįžo su L. P.. Iš pasakojimo suprato, kad Š. P. nukentėjusiojo nemušė. Iš liudytojos L. P. teisme duotų parodymų matyti, kad Š. P. buvo išėjęs iš namų, po to, grįžo ir važiavo į sodą, vėl grįžo namo ir tik po to, jie visi (Š. P., L. P. ir jų vaikas) važiavo į sodą. Nukentėjusioji I. V. taip pat patvirtino, jog atėjusi pas brolių negalėjo įeiti ir tik ant laiptų sutikęs Š. P., kuris paskambinęs D. V. telefono numeriu ir liepęs ją įleisti, buvo įleista į butą.<...>Teisėjų kolegija sutinka su prokuroro apeliaciniame nurodytu teiginiu, kad nesutapo J. A. ir Š. P. parodymai toje dalyje, kur buvo kalbama dėl D. V. vežimo į sodą tikslo, tačiau toks nuteistųjų parodymų nesutapimas ir liudytojos L. V. parodymai apie tai, kad girdėjo kaip visi sutarė D. V. vežti į sodą, nepagrindžia kitą prokuroro teiginį, jog tai įrodo Š. P. žinojimą apie tolesnį D. V. mušimą.“ (Lietuvos Apeliacinio teismo 2014 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-26/2014).

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija nagrinėjo nuteistųjų prašymą išteisinti juos dėl nusikalstamos veikos, numatytos BK 238 straipsnio 1 dalyje, padarymo. Teisėjų kolegija, įvertinusi visas bylos aplinkybes, nusprendė, jog pirmosios instancijos teismas teisingai kvalifikavo apeliančių nusikalstamas veikas pagal BK 238 straipsnio 1 dalį. Antai: „Kolegijos nuomone, pirmosios instancijos teismas išsamiai ir nešališkai ištyrė bylos aplinkybes dėl apeliančių padarytos nusikalstamos veikos, numatytos BK 238 str. 1 d., patikrino surinktus įrodymus ir juos įvertino, nepažeisdamas baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimų.<...> D. S. patvirtino, jog įvykio vakarą G. C. važinėjo sidabrinės spalvos AUDI A4 automobiliu; pats G. C. pripažino, kad šios markės automobiliu naudojos 2009 m. birželio mėn., V. B. parodymais nustatyta, jog po įvykio M. B. jam pasakojo, kad į automobilį BMW X6 šaudė G. C. ir tai „savo akimis“ matė pats M. B.;<...> Apeliantai I. D. ir D. S. tvirtina, kad jie neturėjo pareigos pranešti apie padarytą labai sunkų nusikaltimą teisės saugos institucijoms, kadangi pareigūnai apie padarytą nusikalstamą veiką žinojo tą pačią dieną, įvykis buvo aprašytas ir pagarsintas visuomenės informavimo priemonėse. Baudžiamosios atsakomybės už nepranešimą apie nusikaltimą nustatymo tikslas yra padėti teisės saugos institucijoms užkardyti nusikaltimus, taip pat juos išaiškinti, todėl jiems buvo privalu apie įvykdytą nusikaltimą pranešti teisės saugos institucijoms. Teismų praktikoje laikomasi nuostatos, jog BK 238 straipsnyje yra numatyta atsakomybė už nepranešimą be svarbios priežasties apie visas asmeniui žinomas nusikaltimo aplinkybes: nusikaltimo įvykį, jo padarymo laiką, vietą, jį padariusius asmenis, taip pat visas kitas nusikaltimo užkardymui ar jo atskleidimui svarbias aplinkybes.

Vadinasi, už šią veiką nuteisti M. B., V. B., I. D., D. S. ir A. Š. disponavo tikromis žiniomis pagrįsta informacija apie tai, kad G. C. šaudė į kauniečius, važiuojančius automobiliu BMW X6, net parodė matę liepsnas – įvyko susišaudymas, todėl jie visi privalėjo pranešti teisėsaugos institucijoms apie tai. Negalima sutikti su apelianų teiginiais, jog žinia apie G. C. įvykdytą nusikaltimą buvo tik tam tikros paskalos, kadangi visi nuteistieji patys dalyvavo automobiliu BMW X6 važinėjančių kauniečių paieškoje, o juos suradę, visi persekiojo automobilį beveik iki Garliavos: apie tai, kad šaudė G. C., jiems tapo žinoma tuoj po įvykio, nes jis „grįžo su AUDI 200 km per valandą greičiu atgal į Marijampolę“, „Iš B. pasakymo suprato, jog BMW apšaudė C.“, „kalbėdami supratome, kad C. pridarė nesąmonių, nes tas AUDI buvo C.“ Visi šie parodymai laikytini reikšmingais, patvirtinančiais faktines bylos aplinkybes. D. S. ir I. D. teiginys, jog jie buvo įsitikinę, kad apie padarytą nusikaltimą teisėsaugos institucijoms praneš patys nukentėjusieji ar kiti liudytojai atmestinas, kadangi ši aplinkybė neatleidžia jų nuo prievolės įvykdyti pilietinę pareigą.<...> Apeliantai taip pat tvirtina, jog nematė nei paties įvykio, nei ginklo, iš kurio buvo šaudoma, tačiau aptarta įrodymų visuma patvirtina, jog jie visi disponavo patikima informacija, turėjo pakankamai tikrų duomenų, kad G. C. padarė labai sunkų nusikaltimą, apie kurį jie turėjo informuoti teisėsaugos institucijas. Nenustatyta, kad tai jie nepadarė dėl svarbios priežasties. Nuteisti asmenys už nepranešimą apie nusikaltimą nėra nei G. C. artimieji giminaičiai, nei šeimos nariai, o tai, kad jie yra G. C. draugai, neatleidžia nuo baudžiamosios atsakomybės.<...>Sutinkama su skundų teiginiu, kad nusikaltimas yra trunkamasis, tačiau sprendžiant apie laiko tarpą, per kurį nuteistieji privalėjo pranešti teisėsaugos įstaigai, apelianų argumentai nepagrįsti. Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, jog laikas, per kurį privalu pranešti pasibaigia tada, kai asmuo, apie kurio labai sunkų nusikaltimą nebuvo pranešta, pats atvyksta ir prisipažįsta, arba, kai teisėsaugos institucijos pačios išaiškina slepiamą labai sunkų nusikaltimą. Šiuo konkrečiu atveju nurodytų aplinkybių nenustatyta, todėl nuteistiesiems nepranešimo laikas skaičiuojamas skirtingai, t. y. iki tos dienos, kuomet jie buvo sulaikyti, pateiktas įtarimas apie jų pačių padarytą labai sunkų nusikaltimą (tą patį) ir apklausti įtariamaisiais<...>Teisėjų kolegija konstatuoja, kad, įvertinusi anksčiau išdėstytas aplinkybes bei nuosprendžio motyvus, kuriuose analizuojami įrodymai bei pagrindžiama nuteistųjų veikos juridinė kvalifikacija, M. B., V. B., I. D., D. S. ir A. Š. pagrįstai pripažinti kaltais ir jų veiksmai teisingai kvalifikuoti pagal BK 238 str. 1 d.“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 17 d. nuosprendis baudžiamosioje byloje Nr. 1A-280/2012).

Prisidėjimo prie nusikalstamos veikos instituto taikymo praktikos analizė rodo, kad teismai iš esmės teisingai aiškina ir taiko BK 237 ir 238 straipsniuose įtvirtintas normas.

Analizuojant teismų praktiką, nebuvo rasta bylų, kuriose asmenys būtų kaltinami arba nuteisti už nesutrukdytą daryti nusikaltimą (nesudraudimą).

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Baudžiamosios teisės doktrinoje prisidėjimu prie nusikalstamos veikos yra laikomi asmens tyčiniai veiksmai arba neveikimas pasireiškiantys daromos ar jau padarytos nusikalstamos veikos slėpimu, nepranešimu apie žinomą nusikalstamą veiką arba nesutrukdytu daryti nusikalstamą veiką, tuo atveju, kai asmuo turi teisinę pareigą elgtis tam tikru būdu, tačiau šios pareigos nevykdo.
2. BK bendrojoje dalyje prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutas nėra numatytas. Prisidėjimo prie nusikalstamos veikos formos yra numatytos BK specialiojoje dalyje, t. y. iš anksto nepažadėto nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimas (BK 237 straipsnis) ir nepranešimas apie nusikaltimą (BK 238 straipsnis). Be šių dviejų prisidėjimo prie nusikalstamos veikos formų, kurios yra tiesiogiai įtvirtintos BK specialiojoje dalyje, yra ir trečia šio instituto forma, t. y. nesutrukdytas daryti nusikaltimą arba kitaip – nesudraudimas. Ši trečia forma BK nėra apibūdinama kaip atskira rūšinė nusikalstamos veikos sudėtis, nes trukdytas rengiamam ar jau daromam nusikaltimui yra teisinė pareiga tik tam tikriems valstybės pareigūnams, taigi jei nusikalstamai veikai neužkerta kelio pareigūnas, tai jis turi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už piktnaudžiavimą tarnyba (BK 228 straipsnis).
3. Teisinėje literatūroje nurodoma ketvirtoji nepranešimo apie labai sunkų nusikaltimą sąlyga – nors apie nusikaltimo faktą formaliai buvo pranešta, tačiau nutylėtos esminės bylos aplinkybės. BK 238 straipsniu 1 dalyje tokia sąlyga tiesiogiai nenurodyta, tačiau autorės nuomone, kai kuriais atvejais asmuo, pranešęs teisėsaugos institucijoms apie daromą ar padarytą labai sunkų nusikaltimą, vis tiek gali atsakyti pagal BK 238 straipsnio 1 dalį, jeigu nutylėjo jam žinomas svarbias to nusikaltimo aplinkybes, pavyzdžiui, asmuo, pranešęs apie padarytą tyčinį nužudymą, nutyli, kad tą nužudymą padarė jam žinomas asmuo ir to asmens teisėsaugos institucijoms nenurodo.
4. Pagal BK 237 straipsnio 2 dalį ir BK 238 straipsnio 2 dalį už šiuose straipsniuose numatytas veikas neatsako nusikaltimą padariusio asmens artimieji giminaičiai ir šeimos nariai. Pritartina teisinėje literatūroje išsakyti nuomonei, kad ši nuostata turi būti taikoma taip pat ir homoseksualiems asmenims, gyvenantiems faktinėje partnerystėje su nusikaltimą padariusiu asmeniu.
5. Pagrindinis požymis, pagal kurį atirbojamas bendrininkavimas nuo prisidėjimo prie nusikalstamos veikos, yra priežastinis ryšys: tarp kiekvieno bendrininko veikos ir atsiradusių bendrų padarinių turi būti priežastinis ryšys; prisidėjimo prie nusikalstamos veikos požymis yra tai, kad nors asmuo ir prisidėjo prie nusikalstamos veikos, bet tarp jo

veiksmų ar neveikimo ir kitų asmenų daromos ar padarytos veikos ir jos padarinių nėra priežastinio ryšio. Taip pat skiriasi bendrininkavimo ir prisidėjimo prie nusikalstamos veikos subjektai ir laikas, kada susiformuoja subjekto tyčia.

6. Sekant Austrijos ar Tadžikistano BK pavyzdžiu, galima būtų pasiūlyti BK 238 straipsnyje tiesiogiai įtvirtinti dvasininko, išpažinties metu sužinojusio apie padarytą nusikalstamą veiką, bet nepranešusio šios informacijos teisėsaugos institucijoms, imunitetą nuo baudžiamosios atsakomybės už nepranešimą apie nusikaltimą, tačiau, įvertinus BPK nustatytą teisinį reguliavimą, toks pasiūlymas neteikiamas.
7. Vienas iš autorės pasiūlymų būtų BK 238 straipsnyje numatyti papildomą sąlygą, kai asmuo, nors ir nepraneša apie daromą nusikalstamą veiką, tačiau savo paties veiksmais deda rimtas pastangas, kad nusikalstama veika nebūtų įvykdyta ar būtų išvengta jos padarinių, tokiu atveju jis yra atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės už nepranešimą apie nusikaltimą.
8. Prisidėjimo prie nusikalstamos veikos instituto taikymo praktikos analizė rodo, kad teismai iš esmės teisingai aiškina ir taiko BK 237 ir 238 straipsniuose įtvirtintas normas.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Norminiai aktai:

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.
- 2) Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
- 3) Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 37-1341.
- 4) Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (1961). *Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios*. 18-147.
- 5) Austria criminal code (1998) [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<https://policehumanrightsresources.org/content/uploads/2016/08/Criminal-Code-Austria-1998.pdf?x19059>
[žiūrėta 2023 balandžio 24].
- 6) Armenia criminal code (2003) [interaktyvus] Prieiga per internetą:
[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2021\)022-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2021)022-e)
[žiūrėta 2023 balandžio 24].
- 7) Latvia criminal code (1998) [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<https://www.warnathgroup.com/wp-content/uploads/2015/03/Latvia-Criminal-Code.pdf>
[žiūrėta 2023 balandžio 24].
- 8) Poland penal code (1997) [interaktyvus] Prieiga per internetą:
https://www.imolin.org/doc/amlid/Poland_Penal_Code1.pdf
[žiūrėta 2023 balandžio 24].
- 9) Tajikistan criminal code (1998) [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<https://antislaverylaw.ac.uk/wp-content/uploads/2019/08/Tajikistan-Criminal-Code.pdf>
[žiūrėta 2023 balandžio 24].

Specialioji literatūra:

- 10) Abramavičius, A. ir kt. (1996). *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vadovėlis. Vilnius: Eugrimas.
- 11) Būdvytis, G. (2012). Bendrininkų rūšys ir jų atribojimo problemos teismų praktikoje. *Socialinių mokslų studijos*, (4)2, 645-662.
- 12) Goda, G. (red.) (2003). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I-IV (1-220 straipsniai)*. Vilnius: teisinės informacijos centras.

- 13) Gruodytė, E. ir Fedosiukas, O. (red.) (2022). *Lietuvos baudžiamoji teisė specialioji dalis antroji knyga*. Vadovėlis. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- 14) Gutauskas, A. (2002). *Organizuotas nusikalstamumas ir jo baudžiamasis teisinis vertinimas*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S), Lietuvos teisės universitetas. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
- 15) Gutauskas, A. (2003). Organizuota grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*, 41(33), 60-71.
- 16) Gutauskas, A. (2006). Vykdytojo eskceso problema baudžiamosios teisės teorijoje ir praktikoje. *Jurisprudencija*. 7(85), 42-50.
- 17) Jakučionytė, G. (2008). *Bendrininkų rūšys ir jų atribojimo problemos Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje*. Magistro baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, teisė (62401S111), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius.
- 18) Jenarovič, I. (2012). *Bendrininkavimo samprata ir požymiai Lietuvos baudžiamojoje teisėje: teorinės ir praktinės problemos*. Magistro baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, teisė (BTKmis0-02), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius.
- 19) Kačerauskas, J. (2004). Tarpinio vykdymo problema Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Jurisprudencija*, 56(45), 5-13.
- 20) Piesliakas, V. (2008). *Lietuvos baudžiamoji teisė antroji knyga*. Vilnius: Justitia.
- 21) Prapiestis, J. ir kt. (2003). *Bendrininkavimas padarant nusikaltimą baudžiamojoje teisėje. bendroji dalis 3- asis papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas.
- 22) Švedas, G. (vyr. red.) (2010). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. (2013-330 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras.
- 23) Švedas, G. (red.) (2017). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai*. Monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- 24) Švedas, G. (red.) (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė bendroji dalis I knyga*. Vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- 25) Žalneriūnas, L. (2021). *Priežastinis ryšys ir jo nustatymas baudžiamojoje teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (S 001), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidykla.

Teismų praktika:

- 26) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. nutarimas. TAR, 2019-01-11, Nr. 439.

- 27) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-544/2004.
- 28) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-229/2009.
- 29) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92/2010.
- 30) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-130/2011.
- 31) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-421/2012.
- 32) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431-746/2015
- 33) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-394-222/2016.
- 34) Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. lapkričio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-380/2008.
- 35) Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. sausio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-38/2011.
- 36) Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-280/2012.
- 37) Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-179/2014.
- 38) Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-26/2014.
- 39) Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-51-487/2019.
- 40) Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-16-1076/2019.
- 41) Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-154-616/2019.
- 42) Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-30-487/2020.
- 43) Kauno apygardos teismo 2011 m. lapkričio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.-269-493/2011.

- 44) Kauno apygardos teismo 2016 m. birželio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-194-317/2016.
- 45) Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-82-593/2018.
- 46) Klaipėdos apygardos teismo 2010 m. kovo 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-148-107-2010.
- 47) Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gruodžio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-18-606/2020.
- 48) Vilniaus apygardos teismo 2018 m. balandžio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-225-190/2018.
- 49) Vilniaus apygardos teismo 2022 m. rugsėjo 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-62-885/2022.

SANTRAUKA

Prisidėjimas prie nusikalstamos veikos

Monika Abramavičiūtė

Magistro darbe analizuojamas prisidėjimo prie nusikalstamos veikos institutas, analizuojant šia tema reikšmingus teisės aktus, mokslininkų padarytas išvadas doktrinoje bei analizuojant ir pateikiant teismų praktikoje pateiktus išaiškinimus. Atskleidžiant šią temą yra išanalizuojamos prisidėjimo prie nusikalstamos veikos formos, t.y. nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimas, nepranešimas apie nusikaltimą bei nesutrukdymas daryti nusikaltimą.

Kadangi prisidėjimo sampratos baudžiamajame įstatyme nėra įtvirtinta, todėl sampratą atskleisti reikalinga analizuoti teisės mokslinę literatūrą bei Lietuvos Respublikos teismų nuosprendžius, todėl darbe yra analizuojama prisidėjimo prie nusikalstamos veikos samprata doktrinoje, įstatyme bei analizuojama ir pateikiama teismų praktika. Mokslininkų yra pripažįstama, jog prisidėjimas prie nusikalstamos veikos yra mažiau pavojingas nei bendrininkavimas, todėl labai svarbu yra atriboti bendrininkavimą nuo prisidėjimo prie nusikalstamos veikos, jog tai yra atskiras institutas bei prisidėjimo atveju neegzistuoja priežastinio ryšio su nusikalstama veika, dėl to yra analizuojamas didelę reikšmę nusikalstamos veikos kvalifikavimui turintis prisidėjimo prie nusikalstamos veikos atribojimas nuo bendrininkavimo. Tiek aukštesnės, tiek ir žemesnės teismų instancijų praktikos analizės dėka yra atskleidžiami nusikalstamų veikų, numatytų BK 237 ir BK 238 straipsniuose, kvalifikavimui turintys reikšmės požymiai, leidžiantys inkriminuoti atitinkamą nusikalstamą veiką kaip vieną iš prisidėjimo prie nusikalstamos veikos formų

SUMMARY

Contributing to a Criminal Act

Monika Abramavičiūtė

The master's thesis analyzes the institution of contribution to the criminal act, analyzing significant legal acts on this topic, the conclusions reached by scientists in the doctrine, and analyzing and presenting the interpretations presented in court practice. In revealing this topic, the forms of contributing to the criminal act are analyzed, i.e. concealment of a crime or a person who committed a crime, failure to report a crime, and failure to prevent a crime from being committed.

Since the concept of contribution is not established in the criminal law, it is necessary to analyze the legal scientific literature and the judgments of the courts of the Republic of Lithuania to reveal the concept, therefore this work analyzes the concept of contribution to the criminal act in the doctrine, the law and analyzes and presents the court practice. Scientists recognize that participation in a criminal act is less dangerous than complicity, therefore it is very important to distinguish complicity from participation in a criminal act, that it is a separate institution and in the case of participation there is no causal connection with the criminal act, which is why the great significance of the criminal act is analyzed qualifying the exclusion of participation in a criminal act from complicity. Thanks to the analysis of the practice of both higher and lower court instances, the signs that are significant for the qualification of criminal acts provided for in Articles 237 and 238 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania are revealed, allowing to incriminate the corresponding criminal offense as one of the forms of contributing to the criminal offense.